

7—8 maj.

Debatter m. m.

Fredagen den 7 maj.

	Sid.
Svar på interpellation av herr Helén ang. den militärpsykologiska verksamhetens organisation	5
Interpellation av herr Löfgren ang. anordnande av fällbommar vid korsningen mellan järnväg och väg på Industrigatan i Malmö	7

Lördagen den 8 maj.

Utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen	8
Allmänna läroverken: Avlöningar	11
Läroanstalter för blinda: Avlöningar	19
Utgifter å tillägsstat II under socialdepartementet	22
Den militära presstjänsten	24
Ändringar i förordningen om nöjesskatt	27
Skogsvårdsavgiften för år 1954	28
Skatteavdrag för skogsbilväg	30
Hänsyn till penningvärdesförändringar vid beskattning	33
Rätten till släktnamn	35
Förhållandet mellan tjänste- och folkpension	37
Bidrag till skogsbrukskurser m. m.	38
Ersättning åt författare för utlåning av deras verk	39
Anslag till vattendomstolarna	47
Reglering av priserna på fisk	49
Maskineri för fartyget Skagerak	51
Interpellation av herr Andersson i Dunker ang. förstatligandet av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygen m. m.	56

Samtliga avgjorda ärenden.

Lördagen den 3 maj.

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 92, ang. de allmänna läroverken m. m.	8
— nr 93, ang. avlöningar vid blind- och dövskolorna	19
— nr 94, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (justitiedepartementet)	22
— nr 95, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (socialdepartementet)	22
— nr 96, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (inrikesdepartementet)	23
— nr 97, ang. anslag till det svenska sjukhuset i Korea	23
— nr 98, ang. bidrag till driften av anstalter för kirurgisk tuberkulos m. m.	23
— nr 99, ang. utbildning av viss sinnessjukvårdspersonal	23
— nr 100, om avskrivning av kapitalmedelsförluster	23
— nr 101, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (kommunikationsdepartementet)	23
— nr 102, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (staten för statens allmänna fastighetsfond)	23
— nr 103, ang. vissa tjänster vid kommunikationsverken	24
— nr 104, ang. granskning av statsverket m. m.	24
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 43, ang. tullfrihet för pressfotos m. m.	27
— nr 44, ang. ändringar i förordningen om nöjesskatt	27
— nr 46, ang. temporärt undantag från bestämmelserna i 16 § förordningen angående tillverkning av brännvin, m. m.	28
— nr 47, ang. skogsvårdsavgiften för år 1954	28
— nr 48, ang. rätt för skogsägare, som anlagt skogsbilväg, att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag härför	30
— nr 49, om sådana ändringar i skattelagstiftningen att hänsyn vid beräkningen av skattepliktig inkomst toges till inträffade förändringar i penningvärdet	33
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 21, ang. ändring i lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m.	35
— nr 22, om ändrad lydelse av 4 kap. 5 och 6 §§ rättegångsbalken m. m.	35
— nr 23, ang. rätten till släktnamn	25
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 27, ang. lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna	37
— nr 28, om ändring av övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 med vissa bestämmelser om arbetsförmedling	37
— nr 29, ang. provisorisk lag om arbetarpensionering	37
— nr 30, om kortare arbetsvecka	37
— nr 31, ang. förhållandet mellan tjänstepension och folkpension	37
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 24, om ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen	38
— nr 25, om förkortning av maximitiden för upplåtelse av skogsavverkningsrätt	38
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.	38

	Sid.
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 23, ang. ytterligare förlagskapital för statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader	39
— nr 24, om understöd åt lanthushållningsseminariet å Rimforsa ..	39
— nr 25, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (jordbruksärenden)	39
— nr 26, om viss ändring i direktiven för 1953 års vattenvårds-kommitté	39
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 105, ang. ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.	39
— nr 106, ang. överlärarorganisationen	47
— nr 107, ang. vissa anslag till statens bakteriologiska laboratorium m. m.	47
— nr 108, ang. anslag till vattendomstolarna	47
— nr 109, ang. fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, m.m.	49
— nr 110, ang. anslag å tilläggsstat II till i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten m. m.	49
— nr 111, ang. stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1954/55	49
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 27, ang. reglering av priserna på fisk under budgetåret m. m.	49
— nr 28, ang. anslag till statens försöksgårdar för budgetåret 1954/55 m. m.	51
— nr 29, ang. framdrivningsmaskineri för fartyget Skagerak	51

Fredagen den 7 maj.

Kl. 16.00.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman Knut Senander, född 17/11 1889, som vårdats på karolinska sjukhuset fr. o. m. 2/5 1954 t. o. m. 5/5 1954 under diagnos urinvägsinfektion, är i behov av fortsatt vård å sjukhus och vila i hemmet t. o. m. 9/5 1954 och under denna tid är oförmögen till arbete intygas.

Stockholm 60 den 5 maj 1954.

Arne Bergkvist.

Leg. läkare.

Kammaren beviljade herr Senander ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 2 till och med den 9 innevarande maj.

§ 2.

Svar på interpellation ang. den militärpsykologiska verksamhetens organisation.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet TORSTEN NILSSON, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Helén frågat mig om jag har för avsikt att slutföra min behandling av frågan om den militärpsykologiska verksamhetens organisation i så god tid att proposition i ärendet kan föreläggas 1955 års riksdag.

Förslag om inrättande av ett militärpsykologiskt institut framlades i november 1952 av försvarets personalbehandlingsutredning. Denna utredning hade till uppdrag att utreda såväl den militärpsykologiska som den tillämpade

pedagogiska och sociala verksamhetens organisation och uppgifter inom försvaret. Merkostnaderna för det föreslagna institutets upprättande beräknades av de sakkunniga till omkring 150 000 kronor.

De föreslog samtidigt inrättande av ett centralt organ för personalvårdstjänsten inom försvaret, en personaltjänstbyrå, liksom vissa med uppdraget sammanhängande rationaliseringsåtgärder på det militär-sociala området.

Utredningens förslag har i sedvanlig ordning remissbehandlats. Det har därvid visat sig att statskontoret ställt sig tveksamt till de med det militärpsykologiska institutets upprättande förenade merkostnaderna och för sin del föreslagit vissa ytterligare rationaliserings- och sammanslagningsåtgärder. Detta statskontorets förslag är f. n. utsänt till vissa myndigheter för granskning och yttrande.

Vidare är att nämna att 1953 års psykologutredning behandlar frågor, som är av betydelse för bestämning av det blivande institutets verksamhet. Jag syftar därvid på möjligheten av att militärpsykologiska forskningsobjekt kan utläggas på civila forskningsinstitutioner.

Med hänsyn till det läge, vari beredningen av ärendet sålunda befinner sig, och med hänsyn till den stränga återhållsamhet, som måste iaktas när det blir fråga om nya utgifter inom försvarsväsendets område, anser jag mig — hur betydelsefull tillkomsten av ett militärpsykologiskt institut än må vara — f. n. icke kunna göra några utfästelser om och i så fall när ett förslag om inrättande av ett dylikt institut kan framläggas.

Härefter anförde:

Svar på interpellation ang. den militärpsykologiska verksamhetens organisation.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för att han har velat besvara min fråga om militärpsykologiens läge. Då interpellationssvaret inrymmer ett, som jag fattat det, bestämt uttryck för uppskattning av det stora värdet i en sådan verksamhet, vars yttersta syfte är att placera rätt man på rätt plats i försvaret och även i övrigt utnyttja den moderna psykologiens resurser för utbildning och personalbehandling, tror jag mig kunna avstå ifrån att här framlägga de många argument, som militärpsykologiens företrädare både i Sverige och i utlandet kunnat åstadkomma i syfte att bevisa den rationella effekten av militärpsykologisk rådgivning, urval och bedömning. Jag tillåter mig alltså att utgå från att herr statsrådet delar den värdering jag givit uttryck för i interpellationen.

Däremot lämnar försvarsministerns svar flera praktiska frågor obesvarade. Som jag framhållit i min interpellation, har 1949 års sakkunniga med generaldirektör Lundberg som ordförande 1952 framlagt ett förslag till ny organisation, mot vilket av de många remissinstanserna endast statskontoret haft några genomgripande invändningar att göra. Det förefaller mig då egendomligt att, sedan sakkunnigas betänkande på sedvanligt sätt och med sedvanlig tidsbegränsning behandlats, statskontorets förslag till annan organisation utsändes till remissbehandling på obestämd tid. Här ligger, såvitt jag förstår, en av förklaringarna till den ganska onödiga fördröjning av ärendets beredning, som förekommit och som nu tycks vara så stor, att statsrådet icke kan ge någon utfästelse om att frågan kan föreläggas 1955 års riksdag.

De politiska ungdomsorganisationerna, som har följt denna fråga med stor uppmärksamhet, torde samtliga beklaga detta dröjsmål. Då jag hoppas att försvarsministern här vill belysa anled-

ningen till det egendomliga arrangementet, vill jag samtidigt be honom klargöra, huruvida han är medveten om de risker som ligger i en ytterligare försening. Konkurrensen om skickliga psykologer hårdnar nu starkt. Den sittande psykologutredningen torde med hänsyn till begränsningen av sina direktiv icke kunna tänkas förändra militärpsykologiens personalmöjligheter. Då den vetenskapliga pionjären på området redan i fjol, väl bl. a. på grund av dröjsmål med den nya organisationen, lämnade verksamheten, gäller det nu verkligen att trygga den erfarna personal, som skaffat sig utbildning för dessa speciella och ofta krävande arbetsuppgifter.

Meddelanden från Norge har givit vid handen, att bristande handlag från de statliga myndigheternas sida kan äventyra hela den militärpsykologiska verksamheten. Med den positiva inställning, som försvarsministern glädjande nog har, bör militärpsykologien snabbt kunna bringas till full effektivitet, och jag vore tacksam om statsrådet ville ge någon närmare upplysning på de punkter jag har berört.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**:

Herr talman! Det kan helt naturligt råda delade meningar om i vilken mån den psykologutredning som tillsattes 1953 kommer att få någon inverkan på den militärpsykologiska verksamheten. För mitt vidkommande tror jag emellertid, att det under denna utrednings gång kan framläggas ting som kan vara av värde för bedömningen av den militärpsykologiska verksamheten. Jag vill därför understryka att den utredning som pågår kanske är den främsta orsaken till att jag vilar på hanen.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för detta uttalande även om det väl inte helt förklarar arrangementet med ut-

Interpellation ang. anordnande av fällbommar vid korsningen mellan järnväg och väg på Industrigatan i Malmö.

sändningen utan remisstid av statskon-
torets förslag. Jag hoppas emellertid att
den som är försvarsminister och vilar
på hanen vet, att det är svårt att vila
på hanen alltför länge utan att ett skott
går av av misstag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter stats-
utskottets utlåtanden nr 105—111 och
jordbruksutskottets utlåtanden nr 27—29.

§ 4.

**Interpellation ang. anordnande av fäll-
bommar vid korsningen mellan järnväg
och väg på Industrigatan i Malmö.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr LÖFGREN (fp), som yttrade:

Herr talman! Inom Malmö stad finns
en järnvägs korsning på Industrigatan,
där endast optiska och akustiska var-
nings signaler är anbragta. Förhållan-
dena beträffande såväl trafikintensitet
som sikt — särskilt från ena hållet —
är sådana, att fällbommar måste anses i
högsta grad angelägna.

Allvarliga olyckor har inträffat vid
denna korsning. Den 16/12 1929 inträffade
sålunda en kollision mellan tåg och
lastbil, varvid en person dödades. Den
20/12 1940 dödades en person vid kollision
mellan tåg och cyklist. Den 11/9
1951 kolliderade en militärbil med tåg,
varvid två personer dödades, och för
endast några dagar sedan eller den 4/5
1954 medförde en kollision mellan tåg
och lastbil att ytterligare en person dö-
dades.

Redan efter tidigare inträffade döds-
olyckor vid denna järnvägs korsning
krävde den allmänna opinionen, att fäll-
bommar skulle uppsättas på detta far-
liga ställe, och enligt vad som uppgi-

ves har polisnämnden i Malmö i mars
månad 1950 inlett skriftväxling med SJ
angående det angelägna behovet av fäll-
bommar, eftersom det t. o. m. visat sig,
att den varningsanordning som fanns ej
var tillförlitlig. Poliskammaren skall
sålunda ha kunnat anföra fem olika
fall under endast något års tid, då var-
ningsanordningarna icke fungerat rik-
tigt. Resultatet av denna skriftväxling
med SJ uppges ha varit, att SJ förklar-
at, att bärande skäl för omändring ej
framlagts, då införande av bevakade
bommar medför betydande kostnader.

Polisnämnden uppges då ha överläm-
nat ärendet till Malmö stads gatukontor,
vilket resulterade i hänvändelse till SJ
från Malmö stads drättselkammare. I
februari 1953 skall SJ av väg- och vat-
tenbyggnadsstyrelsen ha begärt statsmed-
del för anordnande av fällbommar, och
enligt likaledes föreliggande uppgifter
skall SJ ha åtagit sig att anordna fäll-
bommar, men ännu har sådana icke
synts till, och dödsolyckorna fortsätter.

Det torde vara helt förklarligt att det
råder en allmän förtrytelse över att den-
na verkliga dödsfälla ännu ej undanröjts,
och den under innevarande vecka ytter-
ligare inträffade dödsolyckan har på ett
skrämmande sätt aktualiserat frågan om
huruvida det skall vara nödvändigt att
ytterligare allvarliga olyckor måste in-
träffa, innan åtgärder vidtages för att
uppsätta fällbommar.

Med anledning av vad jag sålunda an-
fört anhåller jag om kammarens till-
stånd att till herr statsrådet och chefen
för kommunikationsdepartementet få
rikta följande frågor:

Delar herr statsrådet min uppfattning,
att ekonomiska skäl ej får hindra an-
ordnandet av fällbommar vid den far-
liga korsningen mellan järnväg och väg
på Industrigatan i Malmö, och

kan det förväntas att fällbommar utan
vidare dröjsmål anbringas vid nämnda
korsning?

Denna anhållan bordlades.

§ 5.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från jordbruksutskottet:

nr 199, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering jämte i ämnet väckta motioner;

nr 200, med anledning av väckta motioner angående förskott ur anslaget till bidrag till jordbrukets rationalisering eller ur jordfonden till byggande av en fiskehamn vid Hallshuks fiskeläge;

nr 201, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen av vissa stödlån; och

nr 202, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av kommunkogslånefonden; samt

från sammansatta konstitutions- och första lagutskottet:

nr 216, i anledning av väckta motioner om utredning angående åtgärder för en likformig reglering av rätten till ersättning vid ingrepp i enskilda äganderätt och frihet.

§ 6.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.12.

In fidem
Gunnar Britth.

Lördagen den 8 maj.

Kl. 10.00.

§ 1.

Justerades protokollet för den 3 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogs den av herr *Löfgren* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående anordnande av fällbommar vid korsningen mellan järnväg och väg på Industrigatan i Malmö.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 103, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 19 februari 1954, s. 3—10 samt 35 och 36, föreslagit riksdagen att fatta vissa närmare angivna beslut beträffande utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft jämväl två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Damström m. fl.* (I: 424) och den andra inom

Utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen.

andra kammaren av fru *Lindskog m. fl.* (II: 545).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 424 och II: 545, i den mån de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, besluta, att samrealskolorna i Bollnäs, Köping, Lidköping, Mariestad och Oskarshamn från och med budgetåret 1954/55 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t bestämde, skolande utbildningen tillgå sålunda, att första ringen vid utbildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasiet vore i sin helhet färdigbildat; allt under villkor att vederbörande kommuner åtog sig att tillhandahålla för respektive högre allmänna läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall motsvarande kontant ersättning;

II. besluta, att ett treårigt, för manlig och kvinnlig ungdom öppet försöksgymnasium från och med budgetåret 1954/55 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle successivt upprättas vid högre allmänna läroverket i Skellefteå under villkor att Skellefteå stad åtog sig dels att tillhandahålla för detta gymnasium erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall motsvarande kontant ersättning, dels också att för anskaffande av undervisningsmateriel och bibliotek bevilja ett engångsbidrag av 10 000 kronor eller det lägre belopp, Kungl. Maj:t bestämde;

III. bemyndiga Kungl. Maj:t att fast-

ställa linjeorganisationen vid det föreslagna försöksgymnasiet i Skellefteå.

Reservationer hade avgivits:

a) av herr *Karl Andersson*, som ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 424 och II: 545 besluta, att samrealskolorna i Bollnäs, Borlänge, Enköping, Köping, Lidköping, Mariestad, Nässjö och Oskarshamn från och med budgetåret 1954/55 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t bestämde, skolande utbildningen tillgå sålunda, att första ringen vid utbildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasiet vore i sin helhet färdigbildat; allt under villkor att vederbörande kommuner åtog sig att tillhandahålla för respektive högre allmänna läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall motsvarande kontant ersättning;

b) av herrar *Hesselbom* och *Arrhén*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru *LINDSKOG* (s):

Herr talman! När en kommun inrättar ett kommunalt gymnasium, ikläder den sig en betydande ekonomisk börda. Kommunen får därigenom ansvar för utbildningskostnader inte bara för sina egna invånare utan också för andra kommuners. Att kommunerna ändå gör detta beror i första hand på att man har ett starkt intresse för goda utbildningsmöjligheter men också på att man hyser förhoppningen att få gymnasiet förstatligat.

Vid 1952 års riksdag uppdrogs vissa riktlinjer för fortsatt förstatligande av

Utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen.

kommunala gymnasier. Statsutskottet har i sitt förevarande utlåtande uttalat, att en jämn takt vid förstatligandet förutsättes i 1952 års beslut och att de kommuner, som inrättat kommunala gymnasier, inte alltför länge borde behöva svara för dessas bestånd. I enlighet med denna uppfattning har skolöverstyrelsen föreslagit förstatligandet av åtta kommunala gymnasier under budgetåret 1954/55. Departementschefen har ansett sig kunna föreslå endast fem, men han tillägger, att valet av de fem har erbjudit svårigheter, då skillnaden mellan dem och de tre som blivit kvar har varit obetydlig. Även utskottet framhåller vanskligheten i jämförelsen och anser goda skäl tala för att samtliga åtta redan nu förstatligas.

För ett förstatligande snarast av kommunala gymnasiet i Borlänge — det är ju kommunala gymnasierna i Borlänge, Enköping och Nässjö, som blivit utelämnade i departementschefens förslag — skulle jag vilja anföra några sakskaäl, som synes vara tungt vägande. Borlänge är till folkmängden rikets trettonde stad med 23 600 invånare. Under 1953 ökades folkmängden med 863 personer. Av större städer är det endast två, nämligen Sundbyberg och Trollhättan, som saknar högre allmänt läroverk, medan 35 städer med mindre invånarantal har både realskola och statligt gymnasium. I en stad, som är stadd i så stark utveckling som Borlänge, är det ett starkt tryck på intagningen både i realskolan och gymnasiet. Realskolan är redan nu en av landets största med 125 elever i avslutningsklassen innevarande läsår.

Till dessa rent lokala motiv för förstatligande av gymnasiet kommer också ett annat skäl. Enligt Kungl. Maj:ts beslut indrages den treåriga realgymnasielinjen vid läroverket i Falun fr. o. m. höstterminen 1954. Därigenom blir Borlänge den enda plats, som kan tillgodose övre och mellersta Dalarna med treårig reallinje. Lärjungeområdet

ökas därigenom med Siljansbygden och övre Dalarna och kommer att omfatta över 100 000 invånare. Bekymrade föräldrar har redan uttryckt farhågor över de försämrade utbildningsmöjligheterna för nästa läsår.

För närvarande kommer 44 procent av eleverna i Borlänge kommunala gymnasium från angränsade kommuner, och fr. o. m. höstterminen kommer trycket utifrån att bli än större. Dessa sakhållanden tycks tala för att Borlänge ligger på en fullt jämförlig nivå, ja, t. o. m. i vissa avseenden framför de gymnasier, som Kungl. Maj:it nu föreslagit till förstatligande under nästa budgetår. Just med hänsyn till indragningen av den treåriga reallinjen i Falun borde det vara angeläget att Borlänge finge bättre möjligheter att tillgodose de ungdomar, som annars skulle söka sig till Falun och att dessa möjligheter funnes från den tidpunkt indragningen i Falun sker.

Med vad jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Karl Andersson vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Det är mycket förklarligt, att det förekommer irritation i många kommuner med anledning av att förstatligandet av kommunala gymnasier inte kan komma i fråga i den takt man skulle önska. Särskilt förstår man detta när det gäller orter, där man har inte bara orten själv, staden eller samhället, att svara för utan också ett mycket stort upptagningsområde omkring, och där kommunen givetvis får påtaga sig kostnader som även kommer andra kommuners invånare till godo. Jag vill dock erinra om att fr. o. m. 1952 påbörjades en utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen. År 1952 förstatligades sex kommunala gymnasier, 1953 ytterligare sex sådana gymnasier och i år har föreslagits förstatli-

gande av fem kommunala gymnasier, vartill kommer försöksgymnasiet i Skellefteå.

Skolöverstyrelsen har, som den ärade motionären här har påpekat, begärt ett förstatligande av åtta kommunala gymnasier detta år. Kungl. Maj:t har som sagt stannat för fem. Man kan ju tvista, om det är riktigt att frånga skolöverstyrelsens förslag därvidlag, men en sak torde väl vara klar, och det är, att man inte kan göra allting på en gång. Följaktligen är det nödvändigt att stegvis fortsätta på den här reformen, och vi har därför i utskottet ansett, att det för året kan anses försvarligt med att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Men vi har också, som den ärade motionären sade, kraftigt understrukit önskvärldheten av att förstatligandet av kommunala gymnasier bör ske i jämn takt och utan eftersläpning. Inte minst ligger då som grund för detta motiv önskemålet att så långt som möjligt uppnå en rättvis och enhetlig behandling av kommunerna.

Samtidigt måste jag emellertid säga, att vi i utskottet funnit, att det inte varit någon lätt uppgift för Kungl. Maj:t att avväga, vilka som borde ha förtursrätt. Förhållandena är visserligen skiftande, men i mångt och mycket är förutsättningarna desamma. Tyvärr kan vi inte komma ifrån dessa svårigheter, och jag hoppas liksom motionären att så småningom också Borlänge och de andra gymnasierna skall komma i fråga utan alltför lång tidsutdräkt.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! Det har påpekats, att under de två föregående åren sex gymnasier förstatligats varje år. Jag vill framhålla att i år är det enligt departementschefens förslag endast fem som skulle komma i fråga. Det betyder en minskning och det var väl inte meningen.

Allmänna läroverken: Avlöningar.

Herr talman! Jag vidhåller alltså mitt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den av herr Karl Andersson avgivna, vid punkten fogade reservation; och biföll kammararen utskottets hemställan.

Punkten 2.

Allmänna läroverken: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 103, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 19 februari 1954, s. 10—37, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1954/55, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranleddes av vad departementschefen förordad,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, skolöverstyrelsen att — utan hinder av fastställd personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1954/55, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärartjänst vid allmänt läroverk skulle tillsättas, besluta, huruvida tjänsten skulle kungöras ledig såsom adjunktstjänst eller ämneslärarinnetjänst,

deis godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55,

dels ock till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 117 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne m. fl.* (I: 450) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer m. fl.* (II: 583) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att vid de allmänna läro-

Allmänna läroverken: Avlöningar.

verken enligt skolöverstyrelsens förslag inrätta ytterligare sju skolskötersketjänster i Ca 14 samt en i Ce 14.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Arrhén* och *Lundgren* (I: 451) och den andra inom andra kammaren av herr *Nestrup m. fl.* (II: 584) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i personalförteckningen för de allmänna läroverken upptaga 80 adjunktstjänster i lönegrad Ca 29 utöver de av Kungl. Maj:t redan föreslagna samt att bemyndiga Kungl. Maj:t att av dessa adjunktstjänster tillfälligt utbyta ett begränsat antal mot ämneslärarinnetjänster i lönegrad Ca 27.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 451 och II: 584, I: 450 och II: 583, II: 544 samt I: 449 och II: 582,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1954/55, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranleddes av vad departementschefen förordat;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, skolöverstyrelsen att — utan hinder av fastställd personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1954/55, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärartjänst vid allmänt läroverk skulle tillsättas, besluta, huruvida tjänsten skulle kungöras ledig såsom adjunktstjänst eller ämneslärarinnetjänst;

c) godkänna i punkten intagen avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55;

d) till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 117 500 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

a) av herr *Karl Andersson*;

b) av herrar *Ohlon*, *Alfred Nilsson*,

Sunne, *Arrhén* och *Staxång* samt fröken *Vinge*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 451 och II: 584 ävensom med avslag å motionerna I: 450 och II: 583, II: 544 samt I: 449 och II: 582,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1954/55, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranleddes av vad departementschefen och utskottet förordat;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, skolöverstyrelsen att dels tillfälligt utbyta ett begränsat antal adjunktstjänster i lönegraden Ca 29 mot ämneslärarinnetjänster i lönegraden Ca 27, dels ock — utan hinder av fastställd personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1954/55, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärartjänst vid allmänt läroverk skulle tillsättas, besluta, huruvida tjänsten skulle kungöras ledig såsom adjunktstjänst eller ämneslärarinnetjänst;

c) godkänna av reservanterna framlagd avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55;

d) till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 117 900 000 kronor;

e) beträffande undervisning i hemkunskap av herr *Widén*, fröken *Vinge* och fröken *Ager*;

d) beträffande skolsköterskor av herr *Sunne* och fröken *Vinge*;

e) beträffande skolkuratorer av fröken *Vinge*;

de tre sistnämnda reservationerna utan angivna yrkanden.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Fröken **HÖJER** (fp):

Herr talman! Jag kommer att tala

för reservationen 2 d) av herr Sunne och fröken Vinge beträffande skolsköterskor.

Departementschefen har i förslaget angående skolsköterskor inte tagit upp skolöverstyrelsens förslag att deltidstjänstgörande skolsköterskor skall utbytas emot sju heltidsanställda. I motionerna I: 450 och II: 583 har yrkats att så skall ske. I statsutskottets utlåtande nr 92 s. 14 har framlagts motionärernas skäl för att detta utbyte skall ske. Skolöverstyrelsen har kraftigt understrukit den stora svårigheten att få kompetenta skolsköterskor till dessa deltidstjänster, och skolöverstyrelsen menar att för att man skall få en ordentlig skolhälsovård är det nödvändigt med kompetent folk.

Motionärerna säger — vilket jag tror alla är överens om — att skolhälsovård behövs. Men det är inte alla av oss som har fullt klart för sig att för en ordentlig skolhälsovård behövs också kompetent folk. Jag tror rent ut sagt att det är mycket få som har en uppfattning om vad skolsköterskorna egentligen har för sig och att det verkligen behövs en ordentlig kompetens för att utföra detta arbete.

Den deltidstjänst som erbjödes dessa skolsköterskor är av helt annan typ än den deltidstjänst som man strävar efter att få i gång för att få gifta sjuksköterskor i kontinuerligt arbete inom hälso- och sjukvård. Denna deltidstjänstgöring omfattar en vecka på hösten, ibland nio veckor på hösten, fulltidstjänstgöring. Sedan är tjänstgöringen uppsplittrad på kanske fyra timmar i veckan, kanske tio timmar i veckan och allra högst i något enstaka fall tjugo timmar i veckan. Vederbörande är alltså bunden hela läsåret av denna splittrade tjänstgöring, för vilken hon erhåller en ersättning som motsvarar timersättningen för heltidsanställd. Hon har inga som helst sociala förmåner, inte en gång semester även om hon tjänstgjort 16 dagar i månaden. Men

Allmänna läroverken: Avlöningar.

hon binder sig för ett arbete, som hindrar henne från att åtaga sig vikariat t. ex. under en månad. Det är klart att en sådan här tjänstgöring inte tilltalar vederbörande, det kan man ju förstå. Denna tjänstgöring, som hänger ihop med arbetet i skolorna, skulle man mycket väl kunna få kompetenta gifta skolsköterskor till för heltidstjänst, vilket också skolöverstyrelsen genom en utredning fått fram. Därför är man nu alltså ivrig att få dessa tjänster.

Med anledning av mitt intresse för skolhälsovården och min övertygelse att skolöverstyrelsen därvidlag har fullkomligt rätt i sina yrkanden hemställer jag såsom motionär om bifall till motionen II: 583. Jag vill tillägga att reservanterna inte gjort annat än skrivit en blank reservation och alltså inte sagt något annat än att de kanhända funderat litet på om inte motionärerna ändå har rätt i sina yrkanden. För min del håller jag med skolöverstyrelsen om att det är uppenbart att om man skall få någon framgång med skolhälsovården behövs det ytterligare sju heltidsanställda till de tidigare elva som nu finns vid de allmänna läroverken. Det gäller härvidlag ingen större grupp människor, som skulle få ta hand om skolhälsovården. Jag ber som sagt, herr talman, att få yrka bifall till motionen II: 583.

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Jag kan helt instämma i vad fröken Höjer här anfört och vill endast med några exempel understryka hur svårt det är att få kvalificerade befattningshavare till deltidstjänster.

Vid läroverket i Gävle, där man har 1 000 elever, finns en deltidsanställd befattningshavare, som har innehaft sin tjänst ett antal år. De dåliga löneförhållandena och bristen på sociala förmåner samt den omständigheten att hon inte får räkna tjänstår har emellertid gjort, att hon nu inte längre vill ha tjänsten kvar. För att rädda skolhygie-

Allmänna läroverken: Avlöningar.

nen vid läroverket har Gävle stad därför varit tvungen att inrätta en kommunal tjänst, där denna befattningshavare fått sin huvudsakliga tjänstgöring förlagd till läroverket. Jag kan emellertid inte anse det vara riktigt att de kommunala myndigheterna skall behöva träda till och åtaga sig de förpliktelser, som åvilar staten vid statens egna skolor.

I Gävle har vi förutom nämnda stora läroverk två andra statliga skolor, ett fyraårigt folkskoleseminarium och ett tekniskt gymnasium, och det skulle vara mycket enkelt att ordna med en heltidstjänst inom skolhygienens område gemensamt för dessa tre skolor. En dylik tjänst skulle ge befattningshavaren mer än full sysselsättning, och jag kan som sagt inte finna det riktigt att de kommunala myndigheterna här skall behöva påtaga sig statens förpliktelser.

Nu har vi i Gävle lånat ut vår skol-sköterska till staten, men det är endast en tidsfråga när vi måste ta hennes tjänster i anspråk för de kommunala realskolorna där. Jag tycker det är av stor vikt att vi får en heltidsanställd sköterska vid de statliga skolorna i Gävle, och även om det inte har lyckats oss att få igenom förslaget härom i skolöverstyrelsen, så hoppas jag ändå att det nästa år, när frågan kommer igen, skall bli möjligt att inrätta en heltidsanställd befattningshavare på skolhygienens område vid läroverken i Gävle.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till motionen nr II: 583.

Fru ANDRÉN (fp):

Herr talman! När man tar del av statsutskottets utlåtande nr 92, punkt 2, där kuratorsinstitutionen behandlas, blir man frapperad av den inkonsekvens, som utmärker utskottets ställningstagande till frågan. Först skriver utskottet att det är värdefullt med en

fortsatt försöksverksamhet på området, där olika möjligheter kan prövas, men sedan fortsätter utskottet att skriva att det däremot icke anser sig kunna tillstyrka förslaget om inrättande av de två kuratorstjänster, som vi har väckt i vår motion nr 582 i denna kammare. Utskottet har tydligen inte sett sambandet mellan möjligheterna till denna fortsatta försöksverksamhet och nödvändigheten av en fastare utformning och en säkrare ekonomisk ställning för den kuratorsinstitution, som nu har prövats i mer än tio år. Får vi icke en sådan säkrare ställning för dessa befattningshavare, kommer de två statligt anställda kuratorerna som vi nu har icke att kunna kvarstå på sina poster. Man raserar då den grund, som man skulle bygga vidare på. Den stora personliga erfarenhet som dessa befattningshavare vunnit genom sitt pionjärbete som skolkuratorer finnes då icke längre att tillgå.

Vidare mister man också kontinuiteten i försöksverksamheten, vilket är en allvarlig brist. Dessutom skulle den utbildning av kuratorsaspiranter som nu sker vid Norra Latin och flickläroverket på Söder tvingas att upphöra, och detta får kanske betraktas som den allvarligaste sidan av saken med tanke på möjligheten till en organisk utveckling av denna verksamhet vid våra högre skolor.

Jag har ingen anledning att här ingå på någon längre argumentering av skolkuratorsinstitutionens betydelse för elevernas anpassning till livet i skolan. Den saken har redan flerfaldiga gånger omvittnats både av skolkommissionen och skolutredningen samt av lärare, föräldrar och elever. Jag kan emellertid inte underlåta att peka på att utskottet även här tycks vara av en annan mening, eftersom utskottet säger sig befara att en kuratorstjänst i realiteten kan betyda »ett tillbakaskjutande av den skyldighet till personlig omvårdnad av elev, som åvilar läraren och i

Allmänna läroverken: Avlöningar.

synnerhet klassföreståndaren». Det citerade är ett vittnesbörd om hur främmande man är för skolans inre liv. Ansvar för elevernas uppfostran måste naturligtvis fortfarande först och främst vila på föräldrar och lärare, men samhället är i våra dagar för oss alla mera komplicerat än tidigare. Detta gäller kanske i särskilt hög grad för ungdomen, vars livssituation har blivit betydligt mera svårbemästrad.

Man har också på skolan lagt en hel del vårdnadsproblem, som tidigare vilade på hemmen. Klassföreståndaren i de högre skolorna måste ägna mer tid än förr åt klassens sociala liv och elevernas personliga omvårdnad. Han måste ta mer och mer av dyrbar tid, som borde ägnas undervisningen, åt omvårdnadsuppgifter inom klassen, framför allt när han har stora klassavdelningar, vilket de flesta skolformer nu vändas under. Jag vill i detta sammanhang citera ett uttalande från det rektorsmöte, som anordnats av skolöverstyrelsen i Falun i år. Där sade man att kraven på omvårdnad i dagens skola är så stora, att man måste öka de ekonomiska och personella resurserna, om inte skolans möjligheter till fostran endast skall bli ett tomt ord.

Man måste också räkna med, att allteftersom den nya skolan tar form kommer fler och fler ungdomar till våra gymnasier, och därmed uppstår nya anpassningsproblem. Från det håll, där man har erfarenheter av skolkuratorer, har både elever och målsmän i många fall förklarat, att det är lättare att tala med en tredje person — kuratorn — när det gäller att gå till botten med och utreda olika konfliktsituationer. En hel del av kuratorns uppgifter rör också områden, som ligger utanför skolans egentliga ram, men är av avgörande betydelse för elevernas studiemiljö, t. ex. trassliga familjeförhållanden och ekonomiska svårigheter samt en del rent personliga problem. Vidare är också vissa uppgifter av den art, att klass-

föreståndaren rimligtvis inte kan hålla sig å jour med dem och känna till förhållandena, t. ex. vilket vapenslag en gymnasist bör söka sig till eller hur många poäng man måste ha för att komma in vid en medicinsk högskola.

Herr talman! Jag vill sluta med att framhålla att det är djupt beklagligt att det penningtänkande, som måste präglade riksdagens arbete, har tagit sig detta uttryck av korttänkt njugghet mot den högre skolan. Detta är så mycket mera beklagligt eftersom den kuratorsverksamhet som det här gäller anses så föredömlig, att den blivit föremål för studier av skolpsykologisk expertis långt utanför landets gränser. Denna verksamhet måste kanske nu läggas ned, eller åtminstone kommer dess möjligheter till fortsatt utveckling att bli avsevärt beskurna.

Fröken AGER (fp):

Herr talman! Under denna punkt behandlas en motion, II: 544, i vilken yrkas på en uppdelning av klasserna vid undervisningen i hemkunskap vid de allmänna läroverken. Därvidlag har jag jämte herr Widén och fröken Vinge avlämnat en blank reservation, och jag vill därför nu säga något om ämnet hemkunskap och dess uppdelning i undervisningen.

Ämnet hemkunskap har tidigare varit frivilligt i läroverken, och det var då möjligt att dela upp klasserna, när elevantalet överskred 16 stycken, detta både i fråga om praktiska och teoretiska ämnen. 1952 blev ämnet obligatoriskt vid de allmänna läroverken med en undervisningstimme i veckan under hela året eller också två timmar under den ena av terminerna. Möjligheten att dela upp en sådan klass fanns alltså inte, vilket ju betydde en ren tillbakagång. Man inför alltså inte här något vad man skulle kunna kalla nytt ämne, men ett ämne som har blivit obligatoriskt på skolschemat, men man har ej gett

Allmänna läroverken: Avlöningar.

föresättningsarna för att undervisningen skall bli ändamålsenlig och effektiv. Det hela har dock tillkommit efter 1950 års riksdagsbeslut i våra skolfrågor. Det är ohyggligt svårt att på denna tid undervisa i detta ämne, när man inte får dela upp kursen för laboratorieundervisning. Det finns dock möjlighet att i ämnena fysik och kemi dela upp undervisningen, och då tycker man ju att samma möjligheter borde kunna finnas här när sådana möjligheter funnits tidigare att frivilligt så göra. Det nya ämnet är mycket senterat av ungdomarna och har stor betydelse för dem eftersom det gäller möjligheten att lägga upp en god standard i fråga om kosten att bibringa dem grundläggande synpunkter för det praktiska arbetet. Man lägger också här grunden till en undervisning i god ekonomi. Men för att man skall kunna göra detta på ett effektivt sätt måste man kunna dela upp klasserna så att möjlighet ges att utnyttja skolköken, inte minst med hänsyn till utrymmet för 16 elever. Utskottet säger att timantalet måste ökas med 200, det betyder inte mer än $\frac{1}{5}$ tjänst, och det kan inte vara tu tal om annat än att man skall kunna få lärare till dessa tjänster, ty det är ju härvidlag fråga om timlärartjänster. Svårigheterna blir däremot stora när klasserna inte får delas upp, ty vid en uppdelning finns det gifta kvinnor att tillgå som har möjlighet att undervisa sex åtta timmar i veckan men ej är villiga att i nuvarande läge åtaga sig det krävande och mycket svåra och ofta olustbetonade arbetet i dessa stora klasser utan tillgång till undervisningsmateriel och plats för laboratorieundervisning. I fråga om kostnaderna kan jag inte tänka mig att dessa 200 timmar skulle betyda att skolorna berövades möjligheten att dela upp klasserna.

Herr talman! Jag ställer inget yrkande, men jag hoppas att departementet kommer att inta en positiv ställning till frågan nästa år.

Häruti instämde fröken *Elmén* (fp) och fru *Sjöstrand* (fp) samt herrar *Nestrup* (fp) och *Widén* (fp).

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! Under den punkt, som vi nu behandlar, förekommer också en avdelning om det antal adjunktstjänster i Ca 29, som bör inrättas under nästa budgetår. Departementschefen har föreslagit 150 nya tjänster utan att egentligen motivera detta antal med annat än att det är ytterst svårt att avgöra, hur många nya tjänster som egentligen skulle vara berättigade. Skolöverstyrelsen har gjort en beräkning och kommit till att antalet nya tjänster i Ca 29 borde vara 339, men skolöverstyrelsen säger också att man inte kan tänka sig få tillfälle att inrätta mer än 230 tjänster under nästa budgetår och har begärt så många.

Detta antal har sedan reducerats till 150. Nog får man väl säga, att detta varit alltför försiktigt. I och för sig instämmer jag i att beräkningen kan vara svår att göra. Departementschefen har fäst sig vid en passus i överenskommelsen av år 1952, där siffran 150 nämnes. Men det måste ju vid den tiden ha varit ännu svårare än nu, två år senare, att med någon visshet kunna säga, hur många nya tjänster som borde inrättas.

En sak i utskottets utlåtande vill jag påtala. Utskottet har efter statskontorets uttalande tagit in någonting som inte står i överenskommelsen av år 1952 och som talar för att antalet Ca 29-tjänster skulle minskas, nämligen att en viss procent av lärarbehovet skulle tillgodoses med icke-ordinarie lärare. För att det skall bli klart för kammaren hur denna sak ligger till skall jag gå tillbaka till tiden för överenskommelsen mellan Läroverkslärarnas riksförbund och tjänsteförteckningskommittén.

Den 4 april 1952 preciserade tjänsteförteckningskommittén för första gången i ett utkast till förhandlingsöverens-

kommelse de synpunkter man kommit fram till vid de muntliga överläggningar, som pågått sedan november 1951. Med avseende på adjunktstjänster i Ca 29 anfördes följande:

»2. Antalet förste adjunktstjänster i Ca 29 skall i huvudsak motsvara behovet av ämneslärartjänster å gymnasiet samt i realskolans två högsta klasser, bortsett från rektors- och lektorstjänster samt erforderligt antal icke-ordinarie tjänster. Med tillämpning härav beräknas sammanlagt 1 800 förste adjunktstjänster skola inrättas under budgetåren 1952/53, 1953/54 och 1954/55, fördelade med resp. 1 500, 150 och 150 på nämnda budgetår.»

Detta förslag till formulering av den blivande förhandlingsöverenskommelsen fick under de fortsatta förhandlingarna i viss mån en ändrad lydelse: dels överenskoms att 100 befordringstjänster skulle inrättas för ämneslärarinnor, vilket i sin tur medförde, att siffran 1 800 ändrades till 1 700, dels — och det är viktigare — förhandlade Läroverkslärarnas riksförbund bort passusen »samt erforderligt antal icke-ordinarie tjänster». Anledningen till att denna passus togs bort torde ha varit ett tillmötesgående av förbundets önskemål om ett ytterligare ökat antal befordringstjänster — härigenom gavs bl. a. en viss möjlighet att tillgodose provårsläroverken med befordringstjänster utöver det antal, som provårsläroverken egentligen skulle vara berättigade till, om man strikt följde det s. k. organisatoriska underlaget.

Gör man en jämförelse mellan innehållet i punkt 2 i förslaget av den 4 april och punkt 2 b i den slutligen träffade och av riksdagen godkända överenskommelsen (Kungl. Maj:ts proposition nr 241/1952, s. 69) framgår tydligt, att en förskjutning i arbetsgivarpartens uppfattning om de icke-ordinarie tjänsternas placering förekommit. I och för sig är det nämligen ingenting som med nödvändighet säger, 2 — *Andra kammarens protokoll 1954. Nr 18.*

Allmänna läroverken: Avlöningar.

att den icke-ordinarie personalen skall på organisatorisk grundval jämnt fördela sig över hela stadiet från lägsta klass till högsta gymnasiering, utan organisatoriskt kan den mycket väl — som skett i överenskommelsen — vara placerad på det »konstruerade» lägstadiet.

Vid ett studium av departementschefens förslag finner man att han, som jag sade, egentligen ingenting säger om de grunder han följer. Han föreslår inrättande av de 150 tjänster som år 1952 ansågs vara säkra och tar ingen hänsyn till det antal, som skolöverstyrelsen har räknat fram. Men han talar inte heller om de icke-ordinarie befattningarna, som inte finns med i överenskommelsen, och det håller jag honom räkning för.

Däremot vill jag som sagt protestera mot att utskottet genom att ta upp dessa icke-ordinarie befattningar plockar in ting, som inte finns med i överenskommelsen. Det blir ett försök, såvitt jag kan förstå, att blanda bort korten.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla kammarens tid längre med detta ärende. Jag vill sluta som herr Andersson i Mölndal gjorde häromdagen, när han sade: »Har man träffat en överenskommelse, så skall den hållas.»

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt av herr Ohlson m. fl.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Jag skall be att få fatta mig relativt kort i denna fråga. Jag vill påpeka att här har prominenta representanter för olika kårer framfört sina speciella önskemål, och allt under motivering av samhällsnyttan. Det är intet tvivel om att det kan vara riktigt, såsom motionärerna har framhållit, att behov av ett större antal olika tjänster föreligger, men frågan är om man i detta läge och över huvud taget kan tillfredsställa alla föreliggande behov och vidare om de behov, som motionä-

Allmänna läroverken: Avlöningar.

terna önskat tillgodose, är allmängiltiga på alla håll och under alla förutsättningar.

Jag behöver nämna bara skolsköterskorna eller kuratorerna. Hur många läroverk är det som kommer i åtnjutande av sådan personal? De flesta får vara utan. Härvidlag är det naturligtvis en bedömningsfråga, hur långt man kan gå för att tillgodose de mest angelägna önskemålen. Längre kan vi inte komma. Då fru Andrén beskyller statsutskottet för penningtänkande, vill jag försäkra fru Andrén att om vi i andra avdelningen skulle ha tillstyrkt alla de motioner, som vi har haft till behandling enbart hos oss, skulle det inte alls bli något utrymme för de skattesänkningar, som en del av riksdagens ledamöter anser möjliga. Hur i all världen menar man att man skall kunna få en statsbudget att hålla balans, om man samtidigt skall tillgodose krav på alla möjliga och omöjliga önskemål? Och finns det tillräckligt med personal att fylla tjänsterna?

Detta borde för min del vara tillräckligt som motivering för ett bifall till utskottets förslag, men jag vill dessutom säga till herr Nestrup att här föreligger ju en överenskommelse mellan respektive lärarorganisationer och Kungl. Maj:t i fråga om antalet tjänster på gymnasiet och realskolans 2 högsta klasser och i vilken takt de skall inrättas. Enligt överenskommelsen skall det inrättas så många tjänster i Ca 29 som i huvudsak motsvarar behovet av ämneslärartjänster. I anslutning härtill sagdes också i överenskommelsen att för vart och ett av budgetåren 1953/54 och 1954/55 skulle inrättas 150 Ca 29-tjänster utöver det antal som inrättades för 1952/53. Kungl. Maj:ts och utskottets föreliggande förslag följer överenskommelsen genom att 150 tjänster nu föreslås inrättade för 1954/55.

Jag kan försäkra herr Nestrup att skulle Kungl. Maj:t ha frångått överenskommelsen, hade vi säkerligen i andra

avdelningen fått höra talas om saken liksom vi också fått höra av personalorganisationerna. Vi har inte hört något i den vägen. Jag drar därav den slutsatsen att denna överenskommelse icke åsidosatts genom att utskottet följer Kungl. Maj:ts förslag.

Nästa år blir emellertid frågan mera brännande, ty för 1955/56 — om jag inte är fel underrättad — finns intet särskilt antal nya tjänster angivet i överenskommelsen. Då kommer sannolikt tolkningsfrågorna upp på allvar, och jag tror att vi kan vänta till dess att slutgiltigt diskutera denna fråga.

Jag ber således, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Jag skall bara be att få säga till utskottets ärade talesman att beträffande skolsköterskorna gäller det här ett utbyte av deltidstjänstgörande mot heltidstjänstgörande. Det gäller alltså inte att avväga behovet vid de olika allmänna läroverken, utan det gäller helt enkelt en övergång till en annan anställningsform, eftersom denna absolut exceptionella form av deltidstjänstgöring — med periodvis fulltidstjänstgöring, periodvis mycket kort tjänstgöring — inte visat sig attraktiv för dem som verkligen har de erforderliga kvalifikationerna. Det är detta som jag vill speciellt understryka.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! Utskottets talesman påpekade att i överenskommelsen står 150 tjänster angivna. Det har jag också framhållit, och det är just den siffran som ecklesiastikministern har rekommenderat. Jag har ingen anledning påstå att han därvid gjort något fel, men däremot förefaller skälighetsberäkningen ganska egendomlig, när man ser å ena sidan skolöverstyrelsens 339 och å andra sidan departementschefens 150 tjänster. Men vad jag tryckte på var att ut-

skottet hade tagit in någonting som icke finns med i överenskommelsen, nämligen detta antal icke ordinarie befattningar, timlärartjänster och vad det nu är för någonting, som enligt utskottet och statskontoret tydligen också skulle vara med. Statskontoret erinrar om att skolöverstyrelsen tidigare alltid har räknat med tio procent icke ordinarie personal. Men att skolöverstyrelsen inte har räknat på detta sätt nu efter läroverksöverenskommelsen är ju ganska naturligt, eftersom denna sak förhandlades bort.

Det är alltså den punkten i utskottets motivering som jag vill protestera emot och som jag anser icke borde ha kommit in.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner i fråga om motionen II: 583, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan om avslag å denna motion dels ock på bifall till berörda motion; och biföll kammaren utskottets hemställan i detta avseende.

Beträffande punkten i övrigt gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nestrup begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 92, utom i vad avser motionen II: 583 av fröken Höjer m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den

Läroanstalter för blinda: Avlöningar.

av herr Ohlon m. fl. vid punkten fogade reservationen i motsvarande delar.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 3—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 4.

Avlöningar vid blind- och dövskolorna.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid blind- och dövskolorna jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Läroanstalter för blinda: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 104, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 26 februari 1954 (punkt 1, s. 2—9), föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för läroanstalterna för blinda, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55, dels ock till Läroanstalter för blinda: Avlöningar för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 995 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I en inom andra kammaren av fröken Liljedahl väckt motion (II: 586) hade hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 104 ville besluta att inrätta 6 biträdande husmoderstjänster, varav 1 för Tomteboda blindinstitut och övriga för dövskoleinternaten, och 2 vårdarinnestjänster vid skolor för döva

Läroanstalter för blinda: Avlöningar.

samt att uppräknat det i propositionen föreslagna beloppet till erforderlig storlek.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 452 och II: 585 samt II: 586, sistnämnda motion såvitt här vore i fråga,

a) godkänna i punkten intagen avlöningsstat för läroanstalterna för blinda, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55;

b) till Läroanstalter för blinda: Avlöningar för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 995 000 kronor;

II. att motionerna I: 300 och II: 210, i den mån de ej blivit tillgodosedda genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Widén* samt fröken *Vinge* och fröken *Ager*, vilka ansett att utskottet bort under I. hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 586, såvitt här vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 452 och II: 585,

a) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för läroanstalterna för blinda, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55;

b) till Läroanstalter för blinda: Avlöningar för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 004 700 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Fröken **LILJEDAHL** (fp):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse man konstaterar att det beträffande läroanstalter för blinda och döva år för år blir förbättringar, särskilt beträffande utbildningen. Nya lärartjänster har inrättats, och likaså har det inrättats arvodesbefattningar i vissa läroämnen. Beträffande barn i förskoläl-

dern föreligger i dag förslag om inrättande av en befattning som konsulent, något som jag också noterar med tacksamhet.

På en punkt syns det emellertid råda ett väldigt motstånd. Skolöverstyrelsen har under en lång följd av år begärt dels ett ökat antal vårdarinnetjänster och dels tjänster som biträdande föreståndarinna vid skolor för blinda och döva barn. Antalet vårdarinnetjänster har i viss mån utökats, dock inte i den utsträckning som skolöverstyrelsen önskar. Beträffande biträdande föreståndarinnor tycks det inte vara möjligt att få gehör i departementet. Det är gott och väl att undervisningen förbättras, men det är nog minst lika viktigt för barnens utveckling och inpassande i den nya miljön att de får ett hem att komma till, ett hem där man har både husfar och husmor. På grund av sitt lyte måste ju barnen tillbringa hela sin skoltid i internat och i de flesta fall också få sin yrkesutbildning där.

De barn det här gäller har, innan de kom till skolan, på ett alldeles särskilt sätt fixerats vid sina föräldrar. Så inträffar skolplikten, och de hamnar plötsligt i ett kollektiv på en anstalt. De får lära sig att ta vara på sig själva och får uppleva allt det som barn i allmänhet upplever då de börjar livets långa skolgång. Men då skoldagen är slut har de ingen att anförtro sig åt med sina bekymmer, med sin glädje och med sin sorg eller hemlängtan. Den som skall vara i mors ställe — husmodern — är fullt upptagen med organisationsarbete. Hon hinner inte lyssna på dem och kan på grund av tidsnöd inte heller få tid att »förstå» dem, något som ju alla barn längtar efter. Det blir tyvärr så, att ett internat väldigt ofta för med sig många saker som inte är så lätta att bemästra. Det blir ett på ett sätt vilt liv, och det behövs något speciellt i uppfostran på ett internat för att det skall vara bra. För att personalen skall kunna uppehålla disciplinen krävs det ibland en

massa förbud. Sammanförande av ett stort antal barn med olika vanor, i skilda åldrar och med skiftande begåvningsgrad gör att det är svårt att behandla barnen på ett personligt sätt. Det behövs speciellt någon som tar sig an barnen under fritiden. Det krävs inte bara tillräcklig personal, utan naturligtvis också väl kvalificerad sådan. På Tomtebodas blindinstitut t. ex. finns för närvarande inte mindre än 216 barn inskrivna. På internat i allmänhet är man ju ytterst angelägen om att för varje gruppenhet ha både husmor och husfar. Rektorn blir på Tomteboda faderns ställföreträdare. Han känner alla, han har mottagningstid, och till honom kan barnen gå med sina bekymmer. Men de har ingen mamma. Den som skulle vara deras mamma har, som jag tidigare sagt, inte tid med dem.

Jag har en känsla av att då det gäller vårdbehov och hygien är det i såväl departement som utskott svårare att vinna gehör för önskemål än då det är fråga om den direkta undervisningen. Jag anser att behovet av en elevmamma är så stort, att man inte längre kan stå till svars med att endast undan för undan säga nej till skolöverstyrelsens förslag. Jag vill påpeka, att jag här inte kommer med några egna påfund, utan att skolöverstyrelsen är efter år framhållit behovet av dessa tjänsters inrättande.

Utskottet skrev i fjol mycket välvilligt i denna sak men hänsköt frågan till Kungl. Maj:t för vidare beaktande. I år nöjer utskottet sig med att hänvisa till föregående års utlåtande. Några av utskottets ledamöter har reserverat sig och begärt inrättande av en av de i motionen föreslagna biträdande husmoderstjänsterna. Jag begärde i motionen sex sådana tjänster, d. v. s. en för Tomteboda blindinstitut och fem för skolor för döva. Reservanterna i utskottet har alltså endast gått in för en biträdande föreståndarinnetjänst vid Tomteboda blindinstitut. Det rör sig om ett mycket

Läroanstalter för blinda: Avlöningar.

litet anslag, knappt 10 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Man kan inte komma ifrån, att vad motionärerna framfört i detta ärende är behjärtansvärt, men det är inte heller möjligt att bortse från att både blind- och dövskolorna på de senare åren undergått en stor upprustning i fråga om nya tjänster och att vårdpersonalen där successivt utökats. Jag tror att detta är angeläget och nödvändigt. Då framställning nu göres om ytterligare tjänster undrar jag emellertid, om det inte är skäl i att smälta vad man har fått och så småningom söka pröva sig fram till en bättre ordning på dessa olika områden.

Vad speciellt beträffar den av fröken Liljedahl berörda tjänsten är det säkert behjärtansvärt att den kommer till, men det är en oprövad tjänstetyp, och jag tror att vi först kan låta Kungl. Maj:t ta ställning till denna fråga. I detta sammanhang uppställer sig också avvagningsfrågan. Skall denna tjänst gå före andra tjänster på t. ex. vårdområdet, där en del skolor ännu inte fått tillräckligt antal tjänster? Jag anser för min del, att det är riktigast att i dagens läge gå på Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, och jag är övertygad om att man från Kungl. Maj:ts och även från skolöverstyrelsens sida kommer att följa dessa frågor med all den uppmärksamhet, som detta verksamhetsområde otvivelaktigt är värt. Utskottet har ju också som synes skrivit mycket välvilligt i ärendet.

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Utskottets ärade talesman säger, att man måste pröva sig fram. Det vore väl då lämpligt att pröva sig fram genom att först inrätta den tjänst som jag här talat om. Det argumentet att man inte kan göra något därför att man inte kan inrätta alla

Utgifter å tilläggsstat II under socialdepartementet.

tjänster på en gång faller enligt min mening på vad utskottets talesman själv sagt.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Utgifter å tilläggsstat II under socialdepartementet.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i propositionen nr 150 (bilaga 4, punkt 1, av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 5 mars 1954) framlagda förslag hemställde utskottet, att riksdagen måtte till Kommittéer och utredningar genom sakkunniga å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag vill passa på tillfället att göra ett uttalande i anslutning

till de kommittéanslag som enligt min mening i alltför stor utsträckning begäres från Kungl. Maj:ts sida. I detta utlåtande finns en hemställan om ökat anslag på tilläggsstat II under femte huvudtiteln med 50 000 kronor. Det ordinarie anslag, som beviljades av fjolårets riksdag för ifrågavarande ändamål, uppgick till 835 000 kronor, och dessutom fanns vid budgetårets ingång kvar ett belopp på 20 000 kronor. Det stod alltså till statsrådets förfogande ett sammanlagt belopp av 855 000 kronor, det största anslag som något departement fått sig anvisat för det ändamål det här gäller.

Trots detta begär nu statsrådet ytterligare 50 000 kronor, och det är mot detta jag måste reagera. Jag har desto större anledning att göra det som statsrådet meddelar att han bl. a. har för avsikt att använda pengarna för en intervjuundersökning beträffande åldringsvården. Jag har den uppfattningen att det tjänar ganska litet till att göra sådana intervjuundersökningar och att det därför knappast är erforderligt med något anslag för den sakens skull.

Statsrådet vill vidare ha pengar för att sätta i gång en ny utredning beträffande en allmän arbetstidsförkortning. Men detta är väl i nuvarande läge alldeles onödigt. Frågan om en sådan utredning var uppe till debatt under fjolårets riksdag med anledning av en kommunistisk motion. Denna motion avlogs av första kammaren, men andra kammaren biföll med några rösters majoritet förslaget om en utredning. Nu vill departementschefen företa en utredning, trots att det vid fjolårets riksdag blev klart, att varken Landsorganisationen eller Arbetsgivareföreningen ansåg att det förelåg underlag för att förkorta arbetstiden. Läget är nu minst lika besvärligt som i fjol, eftersom konkurrensen på utlandsmarknaden för vårt lands vidkommande är värre än den någonsin varit. Att under sådana omständigheter företaga en utredning an-

Utgifter å tilläggsstat II under socialdepartementet.

gående en arbetstidsförkortning tycker jag är onödigt.

Mot detta kan man ju invända, att vi kan säga nej, när utredningsmaterialet ligger före. Men vi känner alla till hur det brukar vara när ett förslag ligger på kammarens bord. Det är inte alltid så lätt att säga nej. Jag tror man här kan tillämpa det gamla ordspråket »Det är bättre att stämma i bäcken än i ån». Därför bör vi redan nu avvisa detta anslag, så att det inte blir någon möjlig- het att tillsätta denna utredning.

Jag ber, herr talman, med detta få yrka avslag på framställningen om de femtiotusen kronorna.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har fattat saken så, att vi i anslutning till denna punkt icke skulle behöva diskutera utgången av voteringarna rörande den under fjolårets riksdag väckta motionen om utredning om en arbetstidsförkortning. Vi konstaterar bara, att det här behövs mera pengar; statsrådet har begärt dem av flera orsaker. Vi har kommit till att det i detta sammanhang inte föreligger anledning att ta ställning till själva sakfrågan. Kungl. Maj:t har befogenhet att ta initiativ. Vi vill inte på något sätt stoppa detta initiativ. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag såväl därå som å Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 95, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till det svenska sjukhuset i Korea;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till driften av anstalter för kirurgisk tuberkulos m. m.;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildning av viss sinnessjukvårdspersonal jämte i ämnet väckta motioner;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1954/55 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen av-

Den militära presstjänsten.

ser staten för statens allmänna fastighetsfond; och

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Statsrevisorernas berättelse angående statsverket m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 104, i anledning av riksdagens år 1953 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölles.

*Punkten 4.***Den militära presstjänsten.**

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord om den militära presstjänsten. Det är ju så, att alla de militära myndigheterna och likaså hela den svenska pressen uttalat sig för en decentralisering av densamma. Att pressen får fram nyheter i militära angelägenheter är förvisso också av intresse för den svenska allmänheten. I de fall då nyheterna är av sådan sekretessnatur, att de inte bör publiceras, eller det kan råda tvekan om de skall publiceras, kan en centralisering vara berättigad, men om pressen i alla andra frågor skulle behöva vända sig till försvarsstaben skulle detta försvåra nyhetstjänsten, vilket inte bland annat minst överbefälhavaren framhållit i sitt yttrande.

För övrigt finner jag det anmärkningsvärt, att inte pressens organisationer tillfrågats i denna angelägenhet. Även om man här skulle kunna spara en liten summa, skulle detta alltså medföra att upplysningstjänsten på detta område allvarligt försvårades och att allmänhetens berättigade intresse av att få nödvändiga uppgifter komma att tillbakasättas.

Utskottet har på denna punkt bara gjort ett delvis allmänt hållet uttalande, och då det inte föreligger någon reservation är det rätt meningslöst att yrka avslag på utlåtandet. Av min motive-ring hoppas jag, att det skulle se egendomligt ut, om man här gick emot både vad samtliga militära myndigheter anfört och pressen.

Jag har med dessa ord velat framföra mina synpunkter i en icke minst för pressen ganska betydelsefull fråga.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet i samma syfte som herr Braconier och hade velat nöja mig med att instämma med honom. Det är dock möjligt att hans framställning behöver nyanseras något. Frågan kan, vilket herr Braconier inte nämnde, uppdelas i två avdelningar. Dels gäller det försvarets upplysningstjänst gentemot pressen och därmed allmänheten, dels försvarsgrenarnas och försvarsstabens egen publikationsverksamhet. Eftersom jag under några år följt denna verksamhet relativt ingående skulle jag som min mening vilja uttala, att det förefaller icke otänkbart att man på den väg som statsrevisorerna här antytt skulle kunna åstadkomma vissa förenklingar och besparingar när det gäller publikationsverksamheten. De tre försvarsgrenarna plus försvarsstaben har ju nu egna publikationer. Det är möjligt att en del här skulle kunna vinnas genom den översyn som revisorerna föreslår. Därför tror jag också att det är motiverat att man gör en sådan översyn.

Den militära presstjänsten.

Liksom herr Braconier vill jag dock understryka att man inte bör företa några förhastade centraliseringsåtgärder när det gäller den andra delen av den militära presstjänsten, alltså kontakten pressen—allmänheten.

För att illustrera detta kan jag som exempel ta de senaste överflygningarna i Skåne, som ju blivit föremål för en riksdagsfråga. I ett sådant fall får flygvapnets presstjänst ögonblickligen del av alla fakta. När denna presstjänst så rings upp av tidningarna, kan den ögonblickligen lämna besked. Den kan också — vilket är regel i ett sådant fall — själv ta initiativ och genom någon kommuniké lämna pressen och därmed allmänheten de besked som allmänheten naturligtvis vill ha och också har full rätt att omedelbart få. Skulle man nu sätta i gång med någon slags centralisering, som här föreslås, skulle resultatet av allt att döma bli, att upplysningarna måste passera olika instanser innan de komme fram till den flygmilitäre pressofficer som skulle sitta i försvarsstaben och i sin tur lämna de uppgifter som han via olika källor — eller i varje fall i olika elapper — hade fått. Jag är övertygad om att detta skulle innebära en försämring. Det förhåller sig precis så som herr Braconier sade, att inom den svenska pressen — som ju närmast har möjlighet att bedöma nyhetstjänsten till allmänheten — den uppfattningen är hundraprocentigt rådande att den nuvarande decentraliserade ordningen i allo fungerar bra och att en omläggning skulle leda till en försämring. Dessutom är det min övertygelse att en ny ordning icke skulle innebära något förbilligande.

I den mån det skall göras någon översyn i detta fall skulle jag alltså vilja hemställa till Kungl. Maj:t, att denna översyn inskränkes till publiceringsverksamheten men att man låter det nuvarande systemet för informationstjänsten, som knappast kan göras billigare, bestå. Jag skulle här kunna relatera hur

systemet är organiserat, och jag måste säga att det förefaller mig som om statsrevisorernas framställning av pressdetaljernas kostnader och personaltillgång i vissa hänseenden inte är alldeles exakt. På grund av tidsnöden skall jag emellertid lämna det därhän. Jag tror emellertid icke att man på den punkten kan åstadkomma något förbilligande. Varje steg i centraliserande riktning skulle också leda till en försämring av de nuvarande arbetsmetoderna, som måste sägas vara fullt tillfredsställande.

Jag har således, herr talman, intet yrkande, men jag är angelägen om att dessa synpunkter observeras för den händelse en översyn här kommer att ske.

Herr MALMBORG i Skövde (fp):

Herr talman! De föregående ärade talarna har belyst denna fråga ur publicistisk synpunkt. Denna bör givetvis tillmätas stor betydelse, vilket även stått klart för oss vid utskottsbehandlingen. Den kläm utskottet kommer med är emellertid mycket mild, i det att där säges att »riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anført».

Revisorerna har i sin berättelse såvitt avser denna paragraf erinrat om att det finns planer på viss omorganisation av försvarsstabens pressavdelning. Anledningen därtill är de ändrade betingelser, som uppstått genom att frågan om det psykologiska försvaret aktualiserats. Utskottet anknyter i sitt utlåtande just till denna punkt.

Herr Ståhl betonade, att han för sin del inte trodde att en viss centralisering skulle innebära någon väsentlig besparing. På den punkten kan man ha olika meningar. Revisorerna har dock i sin berättelse påtalat det ofta förekommande dubbelarbetet på detta område, varav torde följa att det många gånger blir en onödig ekonomisk belastning. Väsentligt är också enligt min mening

Den militära presstjänsten.

vad revisorerna säger därom att det råder en viss oklarhet i fråga om fördelningen av ansvaret mellan de organ som är verksamma på detta område.

Det har erinrats om att vederbörande ansvariga militära myndigheter uttalat sig emot revisorernas förslag. Det är riktigt, men det må tillåtas mig att påminna om att försvarets civilförvaltning helt har instämt med revisorerna och i sitt yttrande hänvisat till den utredning som planeras angående det psykologiska försvaret. Civilförvaltningen säger i sitt yttrande också, att detta samordningsspörsmål, som är väsentligt, bör göras till föremål för utredning och att man inte bör ta definitiv ståndpunkt förrän utredningen är färdig.

Herr talman! Jag skall inte ta upp tiden med något längre resonemang på den här punkten. Vi har som alltid mycket noggrant granskat revisorernas berättelse, vilken vi tillmäter stor betydelse. Som jag sade inledningsvis är den slutkläm vi kommer till mera allmän. Det krävs ingen särskild utredning, utan vi hänvisar till att en sådan beräknas komma i annat sammanhang. Jag tycker sålunda, herr talman, att man inte föregriper något ställningstagande på detta område och inte på något sätt åsidosätter några väsentliga publicistiska intressen, om man i detta sammanhang följer utskottets förslag, till vilket jag alltså yrkar bifall.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Som ordförande i statsrevisionen för det är denna berättelse avser vill jag säga, att statsrevisionen inte hyser ett uns av fientlighet mot pressen och inte heller vill åsidosätta allmänhetens rätt att få alla de upplysningar som föreligger. Det sätt på vilket ärendet togs upp i statsrevisionen — för övrigt av en partivän till herr Braconier — utesluter också att det ligger några sådana synpunkter bakom.

Jag tror det är riktigt att man inte

så tvärsäkert säger, att detta är någonting som man inte alls behöver syssla med. Statsrevisionen har kommit till det resultatet — och det underströks även av herr Ståhl — att det i detta sammanhang finns frågor som man bör ägna en del uppmärksamhet åt, och det tycker jag varken allmänheten eller pressen bör vara rädd för. När åtgärder sedermera skall vidtas är det möjligt att vi kan komma till enighet om vad som skall göras. Men att bara ställa sig avvisande och säga att man inte ens behöver undersöka saken, därför att den är så självklar, tycker jag är en bra mycket mindre rimlig ståndpunkt än den som statsutskottet har intagit.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag kan i vissa avseenden instämma i vad herr Adolv Olsson yttrade. Jag sade inte att det är orimligt att diskutera publikationsverksamheten, utan jag framhöll att detta ju inte bara är en pressens angelägenhet. Alla de försvarsmyndigheter, som är inkopplade, har väl också anledning att ur sina synpunkter ta vara på det allmännas intresse.

Det är riktigt som herr Malmborg säger på tal om det psykologiska försvaret, att nyhetstjänsten inte kan fungera under samma villkor i krig som under fredliga förhållanden. Men under normala förhållanden gäller vad herr Ståhl närmare utvecklade.

Nu fattade jag herr Adolv Olsson så, att han menade att statsrevisorernas skrivning i denna punkt inte är så allvarligt menad, utan att man skall lämna även den andra möjligheten öppen, och i så fall är vi betydligt mer överens än före debatten. Men statsrevisorernas uttalande har tolkats så, att de vill ha bort den decentralisering som både militärerna och pressen anser värdefull.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 10—13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14 och 15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkten 17.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 18—22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23 och 24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 25—28.

Lades till handlingarna.

§ 9.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 43, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om tullfrihet för pressfotos m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Ändringar i förordningen om nöjesskatt.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i förordningen om nöjesskatt.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr STENBERG (fp):

Herr talman! I anledning av i ämnet väckta motioner har bevillningsutskottet i sitt nu föreliggande betänkande föreslagit en höjning av det enligt 15 § nöjesskatteförordningen skattefria beloppet från 500 till 1 000 kronor. Emel-

Ändringar i förordningen om nöjesskatt.

lertid framhåller utskottet, att därest den av utskottet föreslagna ändringen i sagda paragraf godtages, den av 1952 års riksdag begärda översynen av nöjesskatteförordningen icke bör utgöra något hinder för en omprövning av frågan om nöjesbeskattningen av de ideella organisationerna och att därvid de i de väckta motionerna framförda synpunkterna kommer att övervägas.

I motion nr 45 i denna kammare har föreslagits att idrottsarrangemang skall helt befrias från skyldighet att erlagga stallig nöjesskatt. På den punkten har jag med några medmotionärer i motion nr 272 anfört följande, som jag ber att få citera: »Vår uppfattning är alltjämt att idrotten helt borde befrias från nöjesskatt, vad angår intäkterna från tävlingar och uppvisningar som anordnas av icke professionella föreningar. Idrottssammanslutningarna intar nämligen i detta avseende en särställning. Anordnande av och deltagande i idrotts tävlingar är nämligen ett direkt och oskiljaktigt led i den ideella verksamheten och utgör dessutom idrottens mäktigaste propagandamedel. Med hänsyn härtill synes det oss fullt befogat att man för den icke professionella idrottens del gör ett avsteg från de principer man i övrigt tillämpar.»

Med hänsyn till den av 1952 års riksdag begärda översynen, där den av oss framförda principfrågan kan förväntas bli föremål för övervägande, har jag inte något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Jag noterar att utskottet i någon ringa mån tillmötesgått våra önskemål genom att höja det från nöjesskatten fria beloppet till det dubbla. Det har säkert sin betydelse för de små idrottsklubbarna. Men i likhet med föregående talare vill jag för kammaren betona nödvändigheten av att man går ett stycke längre och helt befriar amatöridrotten från nöjesskatt, ty Sverige

Skogsvårdsavgiften för år 1954.

är det enda land i Norden där amatör-idrotten har en sådan pålaga. I anslutning till vad jag tidigare har yttrat när det gällde polisbevakningen vid idrottsplatser och i anslutning till de krav på ökade idrottsanslag vi har ställt vore detta en väg att beträda, som avsevärt skulle underlätta inte minst de små idrottsorganisationernas arbete.

Då jag i likhet med föregående talare vet att en omprövning pågår, skall jag inte heller för min del ställa något yrkande.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Bevillningsutskottet föreslår, att för ideella organisationer den enligt 15 § nöjesskatteförordningen utgående befrielsen från nöjesskatt skall höjas från nuvarande 75 till 150 kronor, och det betyder praktiskt taget att det av bruttoinkomsterna av inträdesavgifter blir ett fritt belopp på 1 000 kronor mot tidigare 500. Detta innebär naturligtvis en avsevärd förbättring, särskilt för de små och medelstora ideella organisationerna.

Jag skall nu inte ta upp någon polemik mot vare sig herr Stenberg eller herr Johansson i Stockholm, eftersom denna fråga var föremål för en ingående debatt under fjolårets riksdag. Jag vill endast betona, att vi inom utskottet var fullt överens om att man nu skulle kunna ta detta steg att höja det fria beloppet i avvaktan på den utredning, som ännu inte är tillsatt men som kommer att tillsättas och som riksdagen tidigare har begärt. Det blir alltså en utredning på ifrågavarande område.

Jag vill, herr talman, understryka att utskottsutlåtandet är enhälligt, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till förordning angående temporärt undantag från bestämmelserna i 16 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Skogsvårdsavgiften för år 1954.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1954 skall utgå.

Utskottet hemställde i förevarande betänkande, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående skogsvårdsavgiften besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1954 utgå med en och en halv promille.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående skogsvårdsavgiften besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1954 utgå med en promille;

II) av herr *Jonsson* i Skedsbygd, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! År 1946 beslutades den nu gällande ordningen rörande skogsvårdsstyrelsernas ställning och uppgifter. Härvid fattade riksdagen beslut, att ägare av skogsmark och växande skog skulle påföras en mindre årlig avgift som bidrag till täckande av kostnader för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. De, som representerade högern

Skogsvårdsavgiften för år 1954.

och bondeförbundet i bevillningsutskottet, då frågan 1946 behandlades, fogade till utskottets utlåtande en reservation, vari yrkades, att någon särskild avgiftsbelastning av skogsbruket inte skulle komma i fråga. Rent principiellt är enligt min mening skogsvårdsavgiften att betrakta på samma sätt som fastighetsskatten. Det är en specialskatt, som endast drabbar vissa grupper av medborgare, nämligen jordbrukare som innehar skog. Det kan inte vara rättvist att ha en sådan specialbeskattning på vissa grupper av medborgare. Jag jämför skogsvårdsavgiften med fastighetsskatten. Denna senare skall emellertid enligt av riksdagen uttalad mening successivt avvecklas. I anslutning därtill sänkte förra årets riksdag repartitionstalet från fem procent till fyra procent.

Enligt min mening bör skogsvårdsavgiften på samma sätt successivt avvecklas. Det är också detta som jag och herr Velander tagit sikte på i den reservation, som vi fogat till utskottets betänkande. Vi föreslår att uttagningen av skogsvårdsavgiften skall sänkas från 1,5 till 1 promille. Förutom att detta skulle innebära en successiv avveckling av skogsvårdsavgiften skulle det också medföra en kompensation för den inverkan som höjningen av taxeringsvärdena 1952 fick på de totala skogsvårdsavgifterna. Skogsvårdsavgifterna uttas nämligen nu på ett taxeringsunderlag som är cirka 70 procent större än vad det var före 1952 års fastighetstaxering.

Detta i vår reservation framförda yrkande står också i full överensstämmelse med vad som framförts i höger- och bondeförbundsmotioner vid förra årets riksdag. Visserligen fullföljde inte bondeförbundet sitt förra året motionsvägen framförda yrkande vare sig i bevillningsutskottet eller här i kammaren. Vi högerrepresentanter har dock icke kunnat vare sig följa eller förstå bondeförbundets omsvängning i denna fråga. Vi har både när det gäller fas-

tighetsskatten och skogsvårdsavgiften vår konsekventa linje, som innebär, att dessa pålagor snarast skall slopas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Velander och undertecknad.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag tror inte vi behöver ta upp någon längre debatt rörande detta spørsmål. Vi debatterade frågan i fjol och kom då till ett resultat, som alla medverkade till utom högern. Jag kan till nöds förstå högerns ståndpunkt, men jag undrar, om det är nödvändigt att driva den så långt, som herr Nilsson i Svalöv gör. Bondeförbundet får väl i detta sammanhang svara för sig självt, men jag skulle vilja säga herr Nilsson i Svalöv, att det vann dock ett klart uttalande från utskottets sida, att ökningen av skogsvårdsavgifterna skulle användas till skogsvårdande åtgärder, under det att högern med sin ståndpunkt ju över huvud taget inte vann någonting. Jag tror inte det tjänar något ändamål att ta upp någon omfattande diskussion i detta sammanhang, utan jag hemställer om bifall till vad som föreslagits av utskottet, som med undantag av de båda högerrepresentanterna är enhälligt.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Jag kan rent principiellt förstå herr Nilssons i Svalöv inställning på denna punkt — det är här fråga om en särbeskattning — men när det belopp, som vi får in genom skogsvårdsavgifterna, går till skogsvårdande ändamål, har vi ansett detta utgöra ett skäl för avgifternas bibehållande. Jag har för min del inte kunnat gå emot dem, och jag har heller inte kunnat förorda en sänkning, när nu taxeringsvärdena höjdes.

Däremot skulle jag vilja påtala, att de höja avgifterna inte såsom förutsattes har gått till skogsvårdande ändamål, och det är där det brister. Jag hoppas

Skatteavdrag för skogsbilväg.

därför att man nästa år gör en verklig framstöt för en höjning av anslaget till skogsvårdande ändamål. Då får dessa pengar den användning som man förutsatte, och då tror jag att även vi skogsägare kan godtaga denna avgift i den form som den nu har.

Herr talman! Jag vill här endast understryka nödvändigheten av en höjning av anslaget till skogsvårdande ändamål.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr Adolv Olsson anförde att bondeförbundet genom sitt ställningstagande förra året vann en sak, nämligen att utskottet gjorde ett uttalande att skogsvårdsavgifterna skulle användas till skogsvårdande ändamål.

Föregående talare har redan framhållit, att detta inte till fullo blivit uppfyllt. Det är därför jag i dag är mycket intresserad av om bondeförbundet fortfarande står på samma ståndpunkt som i fjol eller om bondeförbundet, på grund av att det inte har fått vad som utlovades, står på sin gamla linje.

Rent principiellt består skiljaktigheten mellan herr Adolv Olsson och mig däri, att jag frågar mig, varför skogsbruket skall ha en specialskatt utöver sina andra skatter, när näringslivet i övrigt inte har sådana specialskatter? Näringslivet i övrigt har också stöd på olika sätt, men detta utgår av allmänna skattemedel.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Herr Nilssons i Svalöv skalpjakt intresserar mig inte i detta sammanhang. Det får bli en uppgörelse, som ni får sköta nere i de skånska länen i höst.

Jag skulle bara vilja säga några ord i anledning av vad herr Widén anförde och som herr Nilsson i Svalöv också var inne på, nämligen att det uttalande, som riksdagen gjorde i fjol, stryker utskottet i år ännu en gång under, nämligen att det var meningen att skogsvårdsavgifter-

na skulle gå till skogsvårdande ändamål. Och det är väl ändå inte utan all betydelse, herr Nilsson i Svalöv!

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Skatteavdrag för skogsbilväg.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 48, i anledning av väckta motioner angående rätt för skogsägare, som anlagt skogsbilväg, att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för kostnaderna härför.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 336 av herr *Lundgren* och II: 431 av herr *Östlund m. fl.*

Skatteavdrag för skogsbilväg.

hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt 1950 års skattelagssakkunniga att, efter nödig utredning, utarbета förslag till sådan ändring av kommunalskattelagen att skogsägare, som anlägger skogsbilväg, medges rätt till successiv avskrivning av kostnaderna härför».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 336 av herr Lundgren och II: 431 av herr Östlund m. fl. angående rätt för skogsägare, som anlagt skogsbilväg, att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för kostnaderna härför måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 336 av herr Lundgren och II: 431 av herr Östlund m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt 1950 års skattelagssakkunniga att, efter nödig utredning, utarbета förslag till sådan ändring av kommunalskattelagen att skogsägare, som anlade skogsbilväg, medgäves rätt till successiv avskrivning av kostnaderna härför.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ÖSTLUND (h):

Herr talman! Som motionär i denna fråga vill jag säga endast ett par ord.

Skogen är ju en av våra största naturtillgångar, och det är därför angeläget att vi gör allt som kan göras för att få största möjliga ekonomiska utbyte av skogsbruket. Tyvärr är det så, särskilt i de mera avlägsna skogstrakterna i Norrland, att många skogsområden inte blir effektivt utnyttjade. Detta beror inte därpå att skogen i dessa områden saknar värde — den kan vara

kvalitativt av lika god beskaffenhet som på andra områden — men avståndet är så stora, att det åtminstone under normala konjunkturen inte är lönande att avverka denna skog. Skogen har därför på dessa områden icke något större rotvärde.

Tidigare var det ju så, att praktiskt taget alla skogstransporter utfördes med häst till närmaste vattendrag. På den tiden kunde de härför erforderliga vägarna iordningställas av dem som utförde avverkningarna, och kostnaderna härför påfördes avverkningskostnaderna. Förhållandena har ändrats. Dels har hästarna på sina håll ersatts med traktorer, och dels har man övergått till att använda lastbilar. I båda dessa fall, men alldeles särskilt när det varit fråga om att som transportmedel använda lastbilar, har det emellertid varit omöjligt att använda de skogsvägar, som tidigare iordningställdes för hästtransporter — om det nu över huvud taget har funnits några sådana vägar. För att kunna tillvarata skogstillgångarna på ett ekonomiskt sätt har skogsägarna måst bygga nya skogsvägar.

Jag vill inte förneka att statsmakterna har försökt medverka vid tillkomsten av nya skogsvägar. Såsom utskottet framhållit i sitt betänkande, och som vi framhållit i vår motion, finns det ett särskilt anslag till väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo, vilket för nästa budgetår upptagits till 1,7 miljoner kronor. Detta anslag är emellertid otillräckligt. Beloppet kan jämföras med vad 1936 års skogsutredning i sitt år 1943 framlagda betänkande angående skogsbrukets transportfrågor ansåg erforderligt, nämligen 4,5 miljoner kronor per år under en tioårsperiod. Sedan dess har emellertid penningvärdet sjunkit betydligt, och följden har blivit en påtaglig eftersläpning på detta område. Den 1 juli 1953 fanns sålunda hos skogsvårdsstyrelserna ansökningar inlämnade om statsbidrag för detta ändamål på sammanlagt 19 miljoner kro-

Skatteavdrag för skogsbilväg.

nor. Många har dock avstått från att söka bidrag, beroende på svårigheterna att erhålla sådana.

Bevillningsutskottet har trots en mycket positiv och välvillig skrivning ändå inte kunnat tillstyrka vår motion. Anledningen härtill synes vara, att utskottet har betraktat anläggande av skogsvägar såsom grundförbättring. Jag är inte någon skatteexpert, men jag förstår ändå till fullo de svårigheter, som i detta avseende kan föreligga. Jag skall heller inte ge mig in på någon debatt med bevillningsutskottets ärade ordförande på denna punkt, men jag tycker nog ändå, att utskottets resonemang, även om skrivningen som sagt är välvillig, är en smula formellt. Utskottet gör jämförelser med t. ex. täckdikning på jordbrukets område och skogsdikningar i sådana fall, då det gäller nyanläggningar. I dessa fall är det emellertid fråga om att åstadkomma en mera rationell drift för jordbruket och en bättre tillväxt för skogen. Något motsvarande förhållande föreligger inte beträffande skogsvägarna. Här gäller det att vidtaga en åtgärd för att bättre tillgodogöra sig en avkastning som redan finns. I de fall en skogsägare under normala förhållanden inte kan tillgodogöra sig tillväxten utan att anlägga en väg, måste såvitt jag förstår kostnaderna härför vara att betrakta såsom en direkt kostnad för intäktens förvärvande. Han kan inte få denna stora inkomst utan att han lägger ned dessa kostnader, och de är därför lika nödvändiga som kostnaderna i övrigt. Det finns även områden i mina hemtrakter, i kustbandet, där en skogsbilväg skulle vara av mycket stor betydelse. Genom att bygga en sådan av någon kilometers längd skulle man kunna förkorta transporterna till närmaste hamn med över två mil. Skogsägarna anser emellertid, att det inte är ekonomiskt bärande för dem att anlägga en dylik väg, beroende på att de inte får göra avdrag för ett sådant bygge. Där emot kan de få göra avdrag för trans-

porterna den längre vägen. Men från samhällets sida vore det självfallet ekonomiskt fördelaktigt, om en sådan väg kom till, och man skulle då kunna utvinna ett bättre resultat av skogsbruket. Därav skulle följa, att man kunde ta ut högre skatter, och man skulle också för framtiden få bättre vägförbindelser.

Enligt mitt förmenande borde bestämmelserna i 20 § kommunalskattelagen om att från bruttointäkten må medgivas avdrag för alla kostnader för intäktens förvärvande, vara tillräckliga för att man redan nu i praktiken skulle kunna medgiva avdrag för sådana kostnader. Att detta icke skett, beror väl på formuleringen i 22 §, där det finns en specifikation över de avdrag som får göras från inkomst av skogsbruk. Taxeringsdomstolarna har tydligen ansett att bestämmelserna i 22 § väger över de allmänna bestämmelserna i 20 §. Men karaktären av den kostnad, varom här är fråga, förändras ju inte därigenom. Jag anser emellertid — liksom vi även framhållit i vår motion — att avdragsrätt i någon form borde medgivas för skogsägare, som haft kostnader för anläggande av skogsbilvägar. En dylik avdragsrätt synes icke heller strida mot principerna i vår skattelagstiftning.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv vid utskottets förevarande betänkande fogade reservationen.

I detta anförande, varunder herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herr Nilsson i Svalöv (h).

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag tror att man i detta sammanhang måste göra klart för sig, att hela detta problem är ett svårt problem, som inte är så lätt att lösa som en del anser. Detta problem gäller inte bara taxering av skogsbruk och jordbruk med tillhörande fastigheter, som

Hänsyn till penningvärdeförändringar vid beskattning.

används i rörelse o. s. v.; man kan härvidlag inte göra någon uppdelning. Jag tror att den, som läser vad bevillningsutskottet återger av vad utskottet sade 1951 om den då begärda utredningen av detta problem, inte kan komma till det resultatet, att utskottet skulle ha intagit en negativ ståndpunkt i här förevarande avseende. Utskottet är i stället positivt inställt inte bara till skogsvårdens behov utan även till övriga delar av hithörande problem. Det är ju inte så ofta, herr Östlund, som bevillningsutskottet säger, att det anser starka skäl tala för införande i beskattningshänseende av rätt till successiv avskrivning; det är mycket sällan bevillningsutskottet uttalar sig så pass starkt.

Jag måste ju här också framhålla, att det ju inte går att basera avdragsrätten på att statsbidraget inte räcker till. Det gör det ju inte, men det är inte någon framkomlig väg att kombinera avdragsrätt och statsbidrag. *Antingen* bör man höja statsbidraget eller också skall man gå på avdragslinjen. Vi kan inte ha båda dessa metoder, både full avdragsrätt och fullt statsbidrag, som man kanske också skall få göra avdrag för i deklarationen. Jag menar, herr Östlund, att man måste ägna den frågan vederbörlig uppmärksamhet. Jag är livligt intresserad av att detta problem kan lösas, men jag är också på det klara med, att det är så oerhört svårt, att ingen i detta hus kan lösa detsamma utan en mycket ingående undersökning. Det är också vad utskottet i detta sammanhang säger.

Det är den skillnaden i de två högermännens ståndpunktstagande i detta avseende och de övriga ledamöternas i utskottet, att de förra liksom utan någon som helst utredning ställer ett förslag, som betyder avskrivningsrätt helt enkelt. Detta har utskottets övriga 18 ledamöter inte velat vara med om. Vi säger i stället: Låt oss först få utred-

3 — *Andra kammarens protokoll 1954. Nr 18.*

ningen klar, och när den ligger färdig skall vi ta ställning till detta problem.

Jag tror, herr talman, att vi befinner oss på den säkra sidan, om vi bifaller vad utskottet här hemställt.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Hänsyn till penningvärdeförändringar vid beskattning.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av väckta motioner om sådana ändringar i skattelagstiftningen att hänsyn vid beräkningen av skattepliktig inkomst toges till inträffade förändringar i penningvärdet.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I:218 av herr *Ivar Nilzon* samt II:274 av herrar *Persson* i Norrby och *Johansson* i Norrfors hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en utredning snarast verkställes rörande frågan om sådana ändringar i skattelagstiftningen att vid beräkandet av den skattepliktiga inkomst, som uppstått vid avyttring av tillgångar, vederbörlig hänsyn skall tagas till inträffade förändringar i penningvärdet, samt att de förslag denna utredning kan föranleda snarast föreläggas riksdagen».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I:218 av herr *Ivar Nilzon* samt II:274 av herrar *Persson* i Norrby och *Johansson* i Norrfors om sådana ändringar i skattelagstiftningen att hänsyn vid beräkningen av skattepliktig inkomst toges till inträffade förändringar i penningvärdet måtte, i den mån de icke kunde anses besvara-

Hänsyn till penningvärdeförändringar vid beskattning.

de genom vad utskottet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 218 av herr Ivar Nilzon samt II: 274 av herrar Persson i Norrby och Johansson i Norrfors, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande frågan om sådana ändringar i skattelagstiftningen att vid beräkandet av den skattepliktiga inkomst, som uppstått vid avyttring av tillgångar, vederbörlig hänsyn skulle tagas till inträffade förändringar i penningvärdet, samt att de förslag denna utredning kunde föranleda snarast måtte föreläggas riksdagen;

II) av herr *Englund*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! År 1951 väckte högermännen herrar Cassel och Lundqvist en motion om ändring i skattelagstiftningen, vilken tog sikte på att man vid beräkningen av skattepliktig inkomst av realisationsvinst m. m. skulle taga hänsyn till inträffade förändringar i penningvärdet. En motion med i stort sett samma innehåll har till innevarande års riksdag väckts av bondeförbundarna herrar Persson i Norrby och Johansson i Norrfors.

Från högerhåll anser vi, att vad som framförts i dessa motioner är av sådan betydelse, att den i motionerna begärda utredningen i denna fråga bör komma till stånd. Framför allt har de i motionerna berörda spörsmålen stor betydelse för förvärvskällorna inkomst av jordbruksfastighet och inkomst av rörelse, men frågan berör även indirekt förvärvskällan inkomst av tjänst. Om t. ex. en arbetstigare, som har byggt ett

eget hem, inom tio år nödgas avflytta från orten för att tillträda en ny tjänst eller ägna sig åt ny verksamhet på annan ort och han säljer sin fastighet och sedan uppför ett nytt egnahem av precis samma typ som det förra, blir kostnaderna för den nya byggnaden betydligt högre, om det under mellantiden har skett en penningvärdeförsämring. Man tycker att det kan förutsättas, att den köpeskilling han erhållit för den första fastigheten skulle täcka kostnaderna för den nya fastigheten, men så blir på grund av skattereglerna inte fallet. Köpeskillingen blir nämligen beskuren genom att han nödgas betala en hög skatt för den fiktiva inkomst, som lägges i toppen på hans övriga inkomster. Vederbörande kommer alltså att göra en direkt förlust i samband med bytet av bostadsort.

Jag skall inte utveckla detta spörsmål vidare utan ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som herr Velander och undertecknad har fogat till utskottets förevarande betänkande, vilket innebär bifall till motionen nr II: 274 av bondeförbundarna herrar Persson i Norrby och Johansson i Norrfors.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Om det spörsmål som vi nys behandlade var svårt att lösa, så är detta naturligtvis ännu mycket svårare. Att det är ett stort problem, att det är ett problem som bör ägnas uppmärksamhet är bevillningsutskottet praktiskt taget enigt om.

Det har ju också under de senare åren genomförts en hel del reformer på detta område, varigenom man försökt att nå fram till en utjämning i olika avseenden. Det har skett uppmjukningar. Men det är ingen som har kommit på det där columbiägget om hur man skall lösa denna fråga för att komma till ett förnuftigt resultat. Man skall ha öppen blick för att i och med att man härvidlag så att säga öppnar åt ena hål-

Rätten till släktnamn.

let, så finns det också något på det andra hållet som heter värdestegrings-skatt. Man måste ta konsekvenserna av ett ställningstagande: vill man ha det ena, får man också ta det andra.

Jag tror att tidpunkten ännu icke är inne att gå till en lösning av frågan. En hel del av dessa förhållanden stabiliseras nu. Skulle det däremot visa sig att vi en gång till kommer ut på gungflyet, då är det givetvis av en mycket stor betydelse att man försöker uppnå en verklig lösning. Jag säger *för-söker*, ty vi måste som sagt ha öppen blick för att det är mycket, mycket svårt att lösa detta problem.

Med hänvisning till utskottets betänkande hemställer jag, herr talman, om bifall till dess förslag.

Herr PERSSON i Norrby (bf):

Herr talman! Bevillningsutskottets ordförande har vitsordat, att detta är en stor och mycket komplicerad fråga, och det är alldeles riktigt. När man emellertid kommit så långt, att man i utskottet är enig om att det inte är bra som det är, tycker jag att man borde kunna föreslå någon utväg till rättelse av missförhållandena. I stället för att skriva: »Utskottet förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan», tycker jag att utskottet kunde ha sagt, att frågan bör hänskjutas till någon nu pågående skatteutredning. Ett sådant uttalande hade i alla fall varit litet mera positivt, och jag tycker som sagt att utskottet skulle ha kunnat kosta på sig den slutklämmen.

Med dessa få ord, herr talman, yrkar jag bifall till motionen, vilket är det-samma som bifall till reservationen.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Så kan man naturligtvis göra, men jag undrar om det inte betyder mera i detta sammanhang, att Kungl. Maj:t ägnar uppmärksamhet åt detta problem, än att skattelagsakkunniga skulle ta

upp det, sedan de gjort hela det övriga, stora arbetet färdigt. Åtminstone utgår jag ifrån att herr Perssons i Norrby partiledare är minst lika intresserad av denna fråga som vi andra. Det finns således utan tvivel en möjlighet att senare åter ta upp frågan för att undersöka, om det finns någon framkomlig väg — om det finns någon. Jag är inte alldeles övertygad om att man kan lägga den vägen på en liten stund.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herrar Velande och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen, vilken innebar bifall till motionerna I: 218 och II: 274; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15.

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 och 6 §§ rättegångsbalken m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Rätten till släktnamn.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner angående rätten till släktnamn.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Det är med överraskning och besvikelse jag har tagit del

Rätten till släktnamn.

av den hemställan, i vilken detta utskottsutlåtande utmynnar.

Vi har ännu ingen lagstiftning om släktnamn i vårt land. Denna fråga har varit aktuell i över femtio år. Om jag skall gå tillbaka i tiden, så var det 1898 års riksdag som hemställde till Kungl. Maj:t om en lagstiftning i detta ämne. Detta resulterade inte i att vi fick en lag, endast i att vi fick 1901 års förordning, som reglerar sättet för antagande av nytt släktnamn. För frågans övriga historia vill jag hänvisa till utskottets recit.

När vi på nytt aktualiserat denna fråga är det därför att frånvaron av rättsregler på detta område skapar svårigheter i mer än ett avseende. Jag skall bara nämna frågorna om gift kvinnas släktnamn och om de svårigheter som ibland uppstår i samband med firmaregistrering; beträffande en hel del annat kan jag hänvisa till motionen.

Men därtill kommer att den praxis, som nu tillämpas vid antagandet av nytt släktnamn, i vissa fall strider mot 1901 års förordning. I de fall jag tänker på tror jag att praxis är riktig, men det kan ju inte vara rätt att praxis står i strid med gällande förordning; praxis bör där lagfästas.

Remissutlåtandena över motionen understryker starkt motionärernas synpunkter och även utskottet vitsordar, att en lagstiftning behövs. Men när utskottet ändå avstyrker bifall till motionerna, så gör man det på grund av de mycket obestämda uttalandena, att enligt vad som upplysts avsikten är att här i landet uppta frågan om en namnlagstiftning till närmare utredning, när auktorrättskommittén slutfört sitt arbete. Nu hör till saken att utskottet säger, att auktorrättskommittén väntas bli färdig inom två år. Men härom vet man ju mycket litet. Statsutskottet har i ett utlåtande, som vi kommer att behandla senare i dag och som bl. a. rör möjligheten att ge ersättning åt finlands-svenska författare för utlåning åt deras

verk, hänvisat till att hela denna fråga ingår i ett komplex, som bör vidare utredas av auktorrättskommittén. Även inom Unesco lär man ha åtskilliga planer å bane, som denna kommitté sannolikt får anledning att ta ställning till.

Därtill kommer ännu en sak, och det är att av auktorrättskommitténs ledamöter lär två inom kort passera sjuttio-femårsgränsen. Vet man verkligen inom utskottet att dessa herrar är angelägna att, efter att ha slutfört sitt arbete med den besvärliga auktorrätten, ta upp till behandling ett nytt och så komplicerat problem som namnlagstiftningen?

Jag skall inte bli mångordig. Jag skulle vilja sluta med att säga, att när jag finner utskottets ställningstagande beklagligt, så är det först och främst därför att jag inte tror att utredningen kan komma till stånd så snart på grund av de förhållanden som jag här har påtalat. Vidare menar jag att visserligen vet man allmänt, och det visste också vi motionärer, att det finns intresse för denna fråga inom justitiedepartementet — det har till och med sagts att justitieministern personligen är intresserad av den — men det räcker ju inte att man är intresserad. Om nu utskottet har den enhälliga uppfattningen att en lagstiftning behövs och om utskottet härtill visar sig ha vissa bestämda synpunkter på hur denna lagstiftning skulle utformas, så borde utskottet väl ha föreslagit riksdagen att begagna sina möjligheter att i en skrivelse till Kungl. Maj:t ge sin mening till känna.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr JACOBSSON i Sala (s):

Herr talman! Jag har ingenting att invända mot vad fröken Vinge sade i sin motivering. I det fallet är ju utskottet överens med motionärerna. Vi är fullt på det klara med att det är en brist att någon verklig släktnamnslagstiftning inte finns.

Denna fråga har tidigare varit före-

Förhållandet mellan tjänste- och folkpension.

mål för riksdagens behandling vid olika tillfällen. År 1949 uttalade första lagutskottet, att det önskade en skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning av frågan om rätt för gift kvinna att bära sitt eget namn som släktnamn, men utskottets förslag fälldes den gången av riksdagen, som i stället biföll en reservation.

Utskottet har inte ändrat uppfattning men anser att problemet bör lösas i samband med en fullständig utredning av hela namnfrågan, som skulle gälla både den civil- och straffrättsliga sidan av denna sak. Motionärerna har inte uppehållit sig annat än vid de privaträttsliga spörsmålen.

Jag vill erinra om vad utskottet framhåller, att planer föreligger på en enhetlig lagstiftning i de nordiska länderna. Man har i Danmark tillsatt en kommitté för ändamålet, och vi har från svensk sida en sakkunnig som skall följa denna kommittés arbete. Det har således vidtagits vissa åtgärder, men man vill, som fröken Vinge också anmärkte, vänta tills auktorrättskommittén har fullgjort sitt uppdrag. Det är väl ändå inte så, som fröken Vinge tror, att herrarna i auktorrättskommittén skall fortsätta med detta arbete, utan det är erfarenheterna från denna kommittés arbete som man vill avvakta, innan man börjar med utredningen av frågan om släktnamnen. Man har anledning att tro, att det kommer att bli i en ganska nära framtid som denna fråga kan komma upp. Jag vill också till fröken Vinge säga, att departementschefen i december 1953 vid sammanträde mellan de nordiska ländernas justitieministrar har utfäst sig att ta upp denna fråga i den svenska riksdagen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Här föreligger tydligen ingen principiell skillnad mellan utskottets och motionärernas uppfattning,

men jag finner det fortfarande beklagligt att utskottet, när utskottet nu har vissa speciella synpunkter på frågan, inte har velat begagna sig av sin möjlighet att ge dessa synpunkter till kända för Kungl. Maj:t.

När utskottets talesman hänvisade till det nordiska samarbetet vill jag säga, att detta ju faktiskt är en av anledningarna till att vi menar att saken behöver aktualiseras. Vi tycker att det är ganska genant, att Sverige vid dessa överläggningar inom de nordiska länderna skall komma i efterhand, därför att man i Sverige inte har velat utreda frågan i tillräckligt god tid.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17.

Föredrogos vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling;

nr 29, i anledning av väckta motioner angående förslag till provisorisk lag om arbetarpensionering; och

nr 30, i anledning av väckta motioner om kortare arbetsvecka.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Förhållandet mellan tjänste- och folkpension.

Föredrogos andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckta

motioner angående förhållandet mellan tjänstepension och folkpension.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr KYLING (h):

Herr talman! Jag skall försöka att med några få ord motivera den motion som jag här har framställt, men jag kommer icke att ställa något yrkande.

Jag har vid flera tillfällen kritiserat den samordning, som har skett mellan ålderspension och folkpension, och jag finner att utskottet delvis har förstått och accepterat denna kritik.

Utskottet säger nämligen i sitt yttrande, att vissa invändningar torde kunna göras, och utskottet säger sig dela motionärernas uppfattning, att systemet psykologiskt sett förefaller mindre tillfredsställande. Vidare understryker utskottet att det finns en utredning som arbetar, och utskottet menar att man bör invänta vad den utredningen tänker komma med för att sedan ta ställning till problemet en gång i framtiden.

Jag finner att utskottet har varit relativt positivt i sitt ställningstagande i denna fråga, och jag utgår ifrån att 1951 års utredning också skall läsa vad utskottet här har skrivit.

Herr talman! Jag har bara med detta velat motivera framställningen i min motion. Jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 19.

Föredrogs vart för sig tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen; och

nr 25, i anledning av väckta motioner om förkortning av maximitiden för upplåtelse av skogsavverkningsrätt.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 20.

Bidrag till skogsbrukskurser m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 22, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! Det utlåtande som här föreligger och den proposition som nu behandlas utgör ett första försök att ordna en yrkesutbildning för skogsarbetarna. Försöket är synnerligen blygsamt. Det gäller visserligen ett anslag på nära en miljon kronor, men man måste då tänka på att åtgärderna avser en mycket stor arbetarkår och en arbetarkår, som hittills saknat strängt taget varje form av yrkesutbildning. Enligt verkställda beräkningar bör det utbildas cirka 2 500 skogsarbetare om året, och därav kan man ju förstå att detta anslag är otillräckligt. Då man dessutom räknar med att med hjälp av detta anslag även ge ungefär 8 000 nytillträdande skogsägare årligen en viss utbildning i skogsvård, framstår anslaget som ännu blygsammare.

Att frågan om skogsarbetarnas yrkesutbildning nu har aktualiserats beror givetvis därpå, att metodiken inom arbetet har blivit väsentligt annorlunda och att den tidpunkt, då skogsarbetarna börjar i yrket, nu är senare än vad fallet var för endast låt oss säga 20 år sedan. Det var då rätt vanligt att pojkar i 14—15-årsåldern följde med sin far i skogen och under hans överinseende arbetade några år i skogsbruket. De förbättrade inkomsterna och den förhöjda levnadsstandarden har emellertid gjort, att småpojkar inte längre deltar i detta tunga arbete. Skogsarbetarna börjar därför nu i sitt yrke vid en väsentligt senare tidpunkt än förr. En sämre föräldraauktoritet gör också, att sönerna inte längre är beredda att i samma ut-

Ersättning åt författare för utlåning av deras verk.

sträckning som tidigare arbeta under fadern och kanske dela avlöningen med honom eller lämna den till honom. Dessutom har man även i skogsbygderna numera fått en helt annan yrkes-cirkulation, vilket medför att det inte med nödvändighet är skogsarbetarnas söner som går till skogsarbetet. Det kan komma pojkar även ur andra yrkesgrupper till arbetet i skogen. Med hänsyn till allt detta är det nödvändigt att de nytillträdande får en god yrkesutbildning.

Därtill kommer, att vi har fått en långt driven mekanisering av skogsarbetet, med motorsågar, traktorer och lastapparater, vilka är rätt riskfyllda, och olycksfall är också rätt vanliga. Detta skärper ytterligare behovet av denna yrkesutbildning.

Av vad jag här framfört torde framgå, att jag har den uppfattningen, att arbetstekniken är det väsentliga för skogsarbetarnas yrkesutbildning och att man alltså borde ha lagt huvudvikten vid utbildningen i själva arbetstekniken. Därför borde också överstyrelsen för yrkesutbildning ha varit huvudman för denna yrkesutbildning liksom för annan yrkesutbildning. Nu blir det inte så, utan det är skogsvårdsstyrelserna och i sista hand skogsstyrelsen, som skall sköta detta, och utbildningen skall äga rum vid skogsvårdsstyrelsernas skogsvårdsgårdar. Man kan sålunda ha skäl att misstänka, att det kanske snarare blir en utbildning i skogsvård för de mindre skogsägarna än en ren yrkesutbildning. Jag vill inte säga annat än att också denna utbildning i skogsvård behövs, men med hänsyn till det stora behovet av en tidsenlig yrkesutbildning för skogsarbetarna hade det varit önskvärt, om dispositionen av detta anslag liksom även uppläggningsen av dessa kurser mera tagit sikte på att tillgodose skogsarbetarna.

Vad som här föreslagits av Kungl. Maj:t utgör ett första försök, och under förutsättning att det endast betraktas som ett provisorium och att man får be-

driva en försöksverksamhet under några år och sedan har möjlighet att återkomma, när resultaten av verksamheten kan närmare bedömas, har jag inte velat ställa något särskilt yrkande. Jag har emellertid velat framföra dessa invändningar från skogsarbetarhåll innan beslut fattas i denna fråga.

Med dessa ord, herr talman, har jag endast velat yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Persson* i Appuna (s).

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 21.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 23, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare förlagskapital för statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader;

nr 24, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Understöd åt lant-hushållningsseminarieret å Rimforsa jämte i ämnet väckt motion;

nr 25, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; och

nr 26, med anledning av väckta motioner om viss ändring i direktiven för 1953 års vattenvårdskommitté.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 22.

Ersättning åt författare för utlåning av deras verk.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 till ersättning åt författare för utlåning av deras verk ge-

Ersättning åt författare för utlåning av deras verk.

nom bibliotek m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 363, s. 581 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1954 föreslagit riksdagen att till Understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 133, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 12 februari 1954, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen föreslagna grunder för beredande av ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek, m. m., dels ock till Ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft vissa motioner.

I en inom andra kammaren av herr *Dickson* väckt motion (II: 616) hade hemställts, att riksdagen måtte 1) avslå det i propositionen nr 133 framlagda förslaget om ett förslagsanslag om 500 000 kronor att utgå såsom ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek; 2) besluta att en avgift i enlighet med i motionen angivna riktlinjer skulle uttagas för utlåning av författares verk genom bibliotek; 3) bifalla de i propositionen föreslagna grunderna för beredande av ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. med de ändringar som föranleddes av bifall till i motionen förordad avgiftssystem samt med beaktande av vad i övrigt i motionen anförts.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 463 och II: 616,

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 12 februari 1954 föreslagna grunder för beredande av ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek, m. m.;

b) till Ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kronor;

II. att riksdagen måtte till Understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 100 000 kronor;

III. att motionerna I: 100 och II: 112 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrarna *Skoglund* i *Doverstorp* och *Hjalmarson*, vilka ansett att utskottet bort under I. hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 616 och med avslag å motionen I: 463,

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av ett förslagsanslag av kronor 500 000 för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln till Ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek;

b) besluta att av varje låntagare vid landsbibliotek och kommunala bibliotek skulle uttagas en avgift av en krona femtio öre, dock såvitt gällde låntagare på barn- och ungdomsavdelningar femtio öre, för obegränsat antal boklån under ett år;

c) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 12 februari 1954 föreslagna grunder för beredande av ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m., dock med rätt för Kungl. Maj:t att, med behållande av de förordade proportionerna mellan den individuella gottgörelsen och den för kollektivt ändamål

Ersättning åt författare för utlåning av deras verk.

avsedda, företaga de ändringar, som kunde föranledas av att inkomsterna kunde bli större än det belopp, som vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle bli disponibelt för ändamålet;

d) bemyndiga Kungl. Maj:tt att utfärda erforderliga tillämpningsföreskrifter för genomförande av föreslagen avgiftsbeläggning.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Hur nu än riksdagen tar ställning vid valet mellan de föreliggande förslagen från utskottet, så har själva frågan därmed förts till en lösning. Men om utskottet i fråga om författarnas ersättning gått på den linje, som föreslagits i motionen nr 616 i denna kammare, hade vi sparat en halv miljon kronor åt statsverket och på ett psykologiskt riktigare sätt skött bokutlåningen, medan författarna i alla fall skulle ha fått väl så mycket som de får i fall utskottets yrkande nu bifalles. Jag tycker att utskottet har överdrivit de besvärligheter, som skulle följa av att genomföra motionens förslag. I motionen föreslås, att en låntagare en gång om året skulle köpa ett kort för kr 1:50. Sedan skulle han få läsa så mycket han ville. Denna anordning skulle, tror utskottet, medföra en i många fall betydande administrativ börda. Det har visserligen i svenska förvaltningen visats prov på en förvånande uppfinningsrikedom när det gäller att krångla till saker och ting, men jag betvivlar att det system som motionen föreslår skulle skapa några administrativa besvärligheter utöver dem som redan finns.

Jag skall inte fördjupa mig i saken ytterligare. Många sitter och äter och många är av andra skäl förhindrade att höra på vad jag säger. De flesta har väl för övrigt redan tänkt ut hur de skall rösta. Jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till den

vid utskottets utlåtande fogade reservationen av fröken Andersson m. fl.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Bakom detta utlåtande står 27 av statsutskottets 30 ledamöter. Om riksdagen i dag bifaller utskottets hemställan, har en besvärlig stridsfråga lösts på ett sätt, som måste glädja alla som vill slå vakt både om författarnas rätt och om folkbildningens intressen.

I fråga om en liten detalj har utskottet ansett sig böra sätta ett frågetecken i kanten på Kungl. Maj:ts förslag. Det gäller frågan om på vad sätt man skall avgöra i vilka proportioner ersättning skall utgå till de olika författarna. Det var själva metodiken för stickprovsundersökningarna, som vi i utskottet inte ansåg vara fullt tillfredsställande utan tyckte behöva omprövas. Jag syftar på vårt uttalande på sid. 17: »Utskottet vill vidare framhålla, att metodiken för stickprovsundersökningen bör ägnas en fortlöpande uppmärksamhet i syfte att säkerställa urvalets representativitet.»

Det kan tyckas som om vi tagit alltför lätt på herr Dicksons motion. Vi har inte spillt många ord på bemötandet av den. Detta sammanhänger med att så vitt jag kan erinra mig inga röster höjdes inom avdelningen till försvar för den Dicksonska motionen. Alla ansåg att den representerade ett stadium, som vi för länge sedan kommit ifrån i diskussionen. Jag vill emellertid framhålla för reservationens talesman, att vi har hänvisat till de samstämmiga remissutlåtandena, där de avgörande skälen anförs för att man måste ta avstånd från tanken på särskilda låntagaravgifter. Man vill slå vakt om principen om den fria bokutlåningen, om bibliotekens roll som bildningsfaktor.

Jag föreställer mig att motionären i sitt resonemang har utgått från förhållandena i de stora städerna och speciellt har tänkt på dem som nu är inskrivna som låntagare, framför allt dem

Ersättning åt författare för utlåning av deras verk.

som huvudsakligen använder biblioteket för att tillfredsställa sitt behov av nöjesläsning. Men folkbildningsarbetets målsmän tänker först och främst på en helt annan kategori av människor. Vi vill väcka den latenta läshungern, inte minst hos dem som bor långt ute på landsbygden eller ute i våra skärgårdar och som hittills haft svårt att få tillgång till böcker. Syftet som ligger bakom hela centralbiblioteksverksamheten, bakom arbetet med bokbussarna och med den bokbåt, som vi i det län, som både reservanten herr Hjalmarson och jag har äran representera i kammaren, skickar ut till avlägsna skärgårdsöar. Syftet med allt detta är ju att sprida böckerna inte bara bland dem, som sitter på de avlägsna orterna och hungrar efter att få läsa böcker, utan också bland dem, som ännu inte fått klart för sig vad böcker skulle betyda för dem.

Folkbibliotekens främste företrädare i vårt land byrådirektör Hjelmqvist har i ett anförande vid invigningen av Halmstads stadsbibliotek uppehållit sig vid detta och därvid bl. a. sagt, att man inte får glömma att biblioteken har till uppgift att slå vakt kring det fria ordet, det fria ord som skapar frihet. Byrådirektör Hjelmqvist har också i detta anförande med några siffror belyst hur det går, om man inför en låntagaravgift. Ett amerikanskt bibliotek införde i början av 1930-talet en inskrivningsavgift av 25 cent per låntagare, alltså en blygsam avgift som ungefär motsvarar den som herr Dickson föreslår. Antalet låntagare sjönk då från 42 000 till 18 000. I en stad i Rhenprovinsen hade man en låntagaravgift fram till den 1 oktober 1951, då avgiften slopades. Utlåningen steg därefter till ungefär det dubbla redan första månaden. Framför allt var det utlåningen av facklitteratur som ökade; den blev mer än tre gånger så stor — jag vill särskilt fästa kammarens uppmärksamhet på den saken. I en annan tysk stad hade man 296 låntagare när man höll sig med av-

gift. När låntagaravgiften avskaffades, steg antalet låntagare till 1 340 och utlåningen ökade från 14 000 till 32 000 volymer.

Det är alltså framför allt tillströmningen av nya låntagare, bibliotekens utveckling och böckernas spridning till nya läsarkategorier som hejdas, om man går in för en sådan ordning som reservanterna föreslagit.

Jag vill tillägga att reservanternas förslag förefaller illa genomtänkt också ur andra synpunkter. Jag tror inte att man har beaktat de rent praktiska konsekvenserna. Enligt förslaget skulle ju låntagaravgift utgå även för personer, som enbart vill låna utländsk litteratur eller icke rättsskyddade verk. Därtill kommer att avgiften ju endast skulle utgå vid folkbiblioteken, men i åtskilliga fall kan man låna precis samma böcker i de vetenskapliga biblioteken, och då skulle man alltså få göra det utan avgift.

Jag skall inte längre uppehålla mig vid dessa förhållanden, då jag vet att herr Edenman, som bl. a. varit bokutredningens ordförande, har begärt ordet i denna debatt, utan jag vill, herr talman, sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EDENMAN (s):

Herr talman! Jag skall inte uppta kammarens tid många minuter. Det är ju i och för sig värdefullt, att en fråga som denna kan föras i hamn utan några större principiella motsättningar och debatter, och jag vill nu bara på några punkter komplettera fröken Vinges framställning samt vidare något beröra frågan om de finlandssvenska författarna.

Jag kan inte avhålla mig ifrån att först uttrycka min glädje över att denna fråga om ersättning till författarna, som ju har diskuterats i över två decennier, äntligen synes få en tillfredsställande lösning. Inom utskottet har det inte, efter vad jag kan förstå, fun-

Ersättning åt författare för utlåning av deras verk.

nits några motsättningar om behovet av ett stöd till författarna och om riktigheten och skäligheten av att de svenska författarna får en ersättning för utlåningen av deras verk i biblioteken.

När det gäller att bemöta motionärerna och reservanterna kan jag på praktiskt taget alla punkter hänvisa till vad fröken Vinge redan anfört. Jag vill emellertid säga, att jag är litet förvånad över att herr Dickson inte vid de kontakter med biblioteksmän, som han väl ändå måste ha haft innan han skrev sin motion, bibringats den uppfattningen att det måste bli krångligt med denna låntagaravgift. Hela den svenska folkbildningsvärlden har ju gått emot förslaget om en sådan avgift. Även författarföreningen har gjort det. Vad beträffar de enskilda författare — jag tänker då närmast på Albert Viksten — som uppträtt till stöd för en låntagaravgift, tror jag mig våga påstå att Albert Viksten var pessimist i denna sak och inte räknade med att bokutredningens betänkande över huvud taget skulle bli föremål för någon proposition. Han trodde att det låg utom det möjligas gräns att staten skulle engagera sig på detta område.

Rätten till fria boklån, som ju är en hävdvunnen princip, är en av de värdefullaste kulturella landvinningar som vi gjort här i landet. Jag anser att man vågar använda mycket stora ord, när man talar om rätten till fria boklån.

Även auktorrättsliga principer, i varje fall så långt som de kommer att se ut när auktorrättskommittén lägger fram sitt betänkande, omöjliggör en sådan framkomstväg som herr Dickson och reservanterna tänkt sig. Förslaget i propositionen och i utredningen är utformat så, att det korresponderar med det förslag till revision av auktorrätten som kommittén kommer att framlägga. Det sistnämnda är resultatet av ett samarbete mellan de nordiska länderna på författarrättens område. Systerkom-

mittéerna i Danmark, Finland och Norge har redan publicerat sina förslag. Enligt auktorrättskommitténs lagförslag skall auktorrätten i princip omfatta alla slag av förfoganden över ett litterärt verk; dock göres just i fråga om biblioteksutlåningen ett undantag. Det stadgas nämligen, att Kungl. Maj:t skall äga föreskriva, att ersättning skall utgå till författarna för biblioteksutlåning, och även äga bestämma hur denna ersättning skall fördelas mellan författarna.

Auktorrättskommittén har gjort detta undantag för biblioteksutlåningen utslutande av praktiska skäl. Det skulle nämligen enligt kommittén möta oöverstigliga svårigheter att — vilket skulle bli nödvändigt — träffa civilrättsliga avtal mellan biblioteken och varje författare om ersättning för utlåningen. De nordiska kommittéerna har utgått från såsom en förutsättning, att ersättning till författarna beviljas av statsmedel. Därmed kan kanske, herr talman, vara nog sagt om reservationen på den punkten.

Jag skulle också vilja säga några ord om ersättningen till de finlandssvenska författarna. Personligen är jag inte särskilt glad över att det har varit omöjligt att finna en lösning, och jag begärde närmast ordet för att motivera varför det än så länge varit omöjligt. Inom bokutredningen grubblade vi länge på denna fråga. Utredningen var så sammansatt, att ingen gärna kan misstänka att de finlandssvenska författarnas synpunkter inte skulle haft några företrädare, men frågan gick inte att lösa på grund av formella, principiella auktorrättsliga skäl. Det är retsamt att behöva böja sig för sådana skäl, men vi måste göra det just nu. Såväl Kungl. Maj:t som utskottet har fått böja sig.

Eftersom utskottet gått förbi den punkten i motiveringen vill jag gärna understryka, att man inom auktorrätten, som i många och viktiga avseen-

Ersättning åt författare för utlåning av deras verk.

den är internationell genom de s. k. Bernkonventionerna, hittills har följt två principer för rättsskyddets territoriella omfattning, nämligen nationalitetsprincipen och hemlandsprincipen. Den sistnämnda går ut på att utgivningslandet, det land i vilket verket först utgivits, är avgörande för rättsskyddets territoriella omfattning. Den i förstakammarmotionen förfäktade principen, att originalupplagans språk skulle vara avgörande är hittills okänd inom auktorrätten.

De nordiska auktorrättskommittéernas förslag i denna del bygger på nationalitetsprincipen. Varje land skall sålunda endast ersätta bibliotekslåningen av verk, som skapats av landets egna medborgare. En svenskspråkig författarinna — jag har ett särskilt exempel i åtanke — som genom sitt giftermål blir dansk medborgare, får ersättning av danska statsmedel för verk som hon utger på svenska språket. Däremot får en danskspråkig författarinna, som blivit svensk medborgare, icke ersättning av danska statsmedel för verk, som hon utgivit på danska.

Skall vi nu finna oss i detta? Det tycker jag inte alls man behöver göra i längden. Rent momentant måste vi finna oss i det, men det är en uppgift för ett nordiskt samarbete. Detta samarbete kan dock, enligt vad jag kan förstå, inte gärna komma i gång förrän den nordiska auktorrättslagstiftningen är förd i hamn. I nuvarande läge kan jag inte se annat än att man får göra ytterligare kraftiga påstötningar på de enskilda stiftelser och fonder, som fördelar stipendiemedel, så att de, inte minst med hänsyn till de nya, relativt betydande statsbidragen, verkligen tänker på de finlandssvenska författarna. Det borde vara möjligt att genom en opinionsbildning på detta område nå vissa resultat, men längre kan man beklagligtvis inte komma i dagens läge.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag begärde ordet inte för att jag tror att utgången i denna fråga på något sätt kan påverkas, utan närmast av två andra skäl. Jag vill först ge till känna att jag i denna fråga omöjligen kan dela den uppfattning som kommit till uttryck i reservationen till detta utlåtande. Dessutom vill jag — eftersom jag så många gånger annars brukar tvingas att polemisera mot ecklesiastikministern — i detta fall framföra ett tack till departementschefen för att han äntligen åstadkommit en lösning på ett problem, som delvis redan lösts i grannländer och vars lösning länge varit aktuell i vårt land.

Jag skall inte bli mångordig när det gäller att deklarerera min ståndpunkt. Redan med hänsyn till vad statssekreterare Edenman senast yttrade här om auktorrättskommitténs arbete tror jag att det är otänkbart att bygga vidare på den linje som tagits upp i herr Dicksons i år liksom i fjol väckta motion. Det är dessutom självklart — och detta har redan framhållits av bl. a. fröken Vinge, i vilkens anförande jag till stora delar kan instämma — att upptagandet av en avgift kommer att vara förenat med avsevärda administrativa kostnader, som delvis kommer att spoliera vad man vill och tror sig kunna inbespara. Vidare var det mycket märkliga siffror fröken Vinge nyss drog fram rörande den verkliga effekten av låneavgift. Det uppstår följaktligen en ganska avsevärd risk för att införandet av låneavgifter, hur låga dessa än vore, skulle komma att leda till något som väl ingen i denna kammare kan åsyfta, nämligen en minskning av frekvensen på lånebiblioteken. Ytterligare vill jag framhålla att jag inte kan finna att ett system med av staten erlagda låneavgifter kan bryta mot någon princip som är gängse i vårt land. Den omständigheten att statsmakterna och kommunerna har inrättat lånebibliotek, där allmänheten gratis kan få låna böcker,

Ersättning åt författare för utlåning av deras verk.

innebär ju faktiskt en inskränkning av författarnas rätt till ersättning för sina arbeten. Detta är ju en inskränkning, som åstadkommits genom åtgärder från det allmännas sida. Under sådana förhållanden rimmar det — så långt jag kan se — endast med god rättspraxis i vårt land, att man från samhällets sida försöker åstadkomma någon ersättning till dem, vilkas rättigheter på detta sätt kommit att bli föremål för intrång. Detta sker nu genom dessa låneersättningar. Jag kan inte se annat än att man genom det sätt, på vilket detta förslag konstruerats, har skipat rättvisa åt bägge hållen. Därigenom har man åstadkommit just en sådan lösning som inte leder till förfång för någondera parten utan tvärtom både ger författarna vad författarna rätteligen tillkommer och allmänheten vad den i folkbildningens intresse bör åtnjuta i fråga om service på detta område.

Jag vill också framhålla att de tre författarföreningarna Sveriges författarförening, Minerva — som är den vetenskapliga och populärvetenskapliga författarföreningen — och slutligen Sveriges ungdomsförfattareförening tämligen enhälligt tillstyrkt detta förslag — åtminstone deras styrelser. Ursprungligen har detta förslag också framkastats i ett projekt från dessa föreningar.

Till sist vill jag, herr talman, endast framhålla att jag finner det vara litet ledsamt och beklagligt, att regeringen i år inte kunnat ta steget fullt ut och föreslå en ersättning av fem öre i stället för tre öre och på detta sätt möjliggjort en större kompensation än som nu kan bli möjlig åt författarna — vare sig det nu gäller en direkt ersättning till dessa eller en stipendiegivning. Emellertid får vi vara tacksamma för vad regeringen har gjort, och jag hoppas att regeringen i framtiden inte kommer att sätta in alltför starka krafter för att hindra en ökning av avgiften, därest erfarenheten om något år

skulle ge vid handen att en sådan ökning är skäligen.

Jag har tidigare haft tillfälle att med statssekreteraren, liksom med departementschefen, få diskutera vissa problem, som är förknippade med lämnande av ersättning åt s. k. Minervaförfattare. Dessa bildar en grupp som i bokutredningens ursprungliga betänkande kanske inte fått alla sina speciella förhållanden tillräckligt uppmärksammade. Jag har dock all anledning att hoppas, att regeringen även i det avseendet skall visa full förståelse i syfte att vinna en lösning, som skipar rättvisa åt alla grupper.

Vad slutligen finlandssvenska författare och övriga nordiska författare beträffar vill jag inskränka mig till att framhålla att det är min förhoppning, att det Nordiska rådet tar upp frågan om att utsträcka ersättningssystemet till att omfatta hela Norden. Detta synes mig inte vara någon teknisk omöjlighet, och det vore ett arbetsfält värdigt detta nyskapade råd. Därmed skulle väl automatiskt även de finlandssvenska författarnas i och för sig ytterst behjärtansvärda problem kunna lösas.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON i Luttra (bf):

Herr talman! Jag vill uttala min tillfredsställelse över att denna fråga kunnat lösas på ett för alla parter så hedersamt sätt som utskottet här föreslår.

Det är så sant som det sagts här att denna fråga i decennier diskuterats i författar-, folkbildnings- och bibliotekskretsar. Hade de värderade högermän som står för motionen och reservationen i denna fråga haft praktisk erfarenhet av folkbildningsarbete och det trägna och trogna arbete som utförs av detta arbetes företrädare och ledare ute i bygderna, då skulle säkerligen denna motion aldrig ha kommit till stånd. En avgift skulle säkerligen

Ersättning åt författare för utlåning av deras verk.

bli orsak till tillräckligt mycket krångel för att allvarligt skada intresset för det frivilliga folkbildnings- och biblioteksarbetet, inte minst inom de många små studiecirkelbiblioteken ute i bygderna.

Det skulle vara mycket att tillägga här, men jag vill endast helt instämma i vad fröken Vinge anfört på denna punkt, och jag kommer att rösta för utskottets förslag.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag hade svårt att följa min vän herr Håstads anförande. Han talade om att han hoppades att regeeringen så småningom skulle höja avgifterna från tre till fem öre eller någonting i den stilen, så det förefaller som om det verkligen var avgifter han egentligen tänkte sig och talade för. Det är just detta jag i min motion och reservanternas i sin reservation talat för; herr Håstad har tydligen blandat ihop det ena och det andra.

Annars håller jag med herr Håstad om att de siffror fröken Vinge nämnde i sitt anförande är mycket intressanta och värda beaktande. Nu känner jag inte till i vad mån dessa undersökningar är gjorda på ett statistiskt betryggande sätt. Om antalet boklån stiger från 10 000 till 20 000, kommer ju ett tidsmoment in — om ökningen avser tiden 1860—1931, är den kanske inte så märkvärdig.

I varje fall tycker jag att man borde kunna börja med att försöka den anordning som reservanternas har tänkt sig. Skulle det sedan visa sig att den förde med sig olägenheter, kunde man följa den andra linjen. Jag tycker det vore värt att göra ett försök, som dock sparar en halv miljon om året och i framtiden säkerligen mycket mer. Jag tycker också att författarna skulle känna sig mer tillfreds om de finge pengarna direkt från låntagarna än om staten fördelade ett godtyckligt tilltaget understöd.

Vi vill naturligtvis alla slå vakt kring

det fria ordet. Jag är själv av skotsk härstamning och har väl därför en viss benägenhet att tänka mig för innan jag ger ut en 25-öring, men sannerligen om 1:50 om året skulle verka så avskräckande, att det skulle inverka på min läslust! Jag tror också att man många gånger sätter större värde på det man får betala någonting för än på det man bara går in och tar. För övrigt: om man skall få läsa fritt, varför då inte genom statsunderstöd ge medborgarna fria tidningar varje dag? Det är ju en sak som är ännu mer dagsaktuell. Man kan vandra vidare på den vägen och ge förmåner undan för undan tills man bryter nacken av sig ekonomiskt. Även om den halva miljonen inte bryter nacken av den svenska ekonomien, är det i stor utsträckning den synpunkten som har föresvävat mig, när jag sysslat med dessa saker. Som jag sade redan för en stund sedan tror jag inte heller, att den anordning jag har föreslagit skulle medföra så mycket krångel att det, som det här har sagts, skulle äta upp en stor del av anslaget.

Herr talman! Att öda flera ord på oomvändbara lönar sig inte, utan jag vill avsluta mitt anförande med att ställa samma yrkande som förut.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Herr Dickson efterlyste tidsfaktorn. I ett av mina exempel har jag en tidsfaktor. Det gäller en stad i Rhenprovinsen. När man slojade låntagaravgiften, steg utlåningen ungefär till det dubbla redan första månaden. Det var just i den staden, som utlåningen av facklitteratur steg i så stor utsträckning.

Sedan vill jag säga att en liten låntagaravgift visserligen inte avskräcker vare sig herr Dickson eller mig från att låna, men den avskräcker måhända Hösterman ute i skärgården, kanske inte från att låna själv men från att tillåta att hans hustru och barn lånar böcker.

Vattendomstolarna: Avlöningar.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Det är mycket möjligt att ordet avgift, som jag använde i hastigheten, inte var det mest adekvata uttrycket. För att herr Dickson inte skall behöva sväva i tvivelsmål om min uppfattning skall jag gärna ändra det till ersättning: bibliotekersättning.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 23.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande överlärarorganisationen; och

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1954/55 till statens bakteriologiska laboratorium m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 24.

Anslag till vattendomstolarna.

Föredrogos statsutskottets utlåtande nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vattendomstolarna jämte i ämnet väckta motioner m. m.

*Punkten 1.***Vattendomstolarna: Avlöningar.**

Utskottets hemställan föredrogos. Därvid anförde:

Fru SANDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skall självfallet inte i denna fråga, där jag är motionär, ställa något som helst yrkande. Jag vill

bara ha några synpunkter antecknade till protokollet. Jag skall heller inte gå in i detalj på utskottsutlåtandet utom möjligen på en enda punkt.

När man ser på frågorna om vattendomstolarnas upprustning, finner man att den inte alls står i proportion till den väldiga utbyggnad av vattenkraften, som har skett under de senaste åren. Vi kan säga att den forcerade utbyggnaden började 1939, och det var i och med 1939 års lag om tillfällig vattenreglering som domstolarna fick en stor del av den arbetsbörda som sedan har släpat efter. Man har ofta anklagat vattendomstolarna för att de inte kunnat avverka målen i den takt, som varit önskvärd.

Nu har emellertid statsrevisorerna varit inne på bl. a. just kritiken mot vattendomstolarna för att de inte i den takt man önskar avverkar målen. Staten, som ju är den största företagaren på detta område, har ofta haft så bråttom med sina mål, att man inte hunnit göra de undersökningar som sökanden skall göra. Vattendomstolarnas tekniska experter får då överta en mycket stor del av det arbete, som skulle ha varit gjort av sökanden. När således staten själv, närmast från vattenfallsverket, är orsak till att anhopningen av mål blir så stor, anklagar man samtidigt domstolarna för att de inte avverkar målen i den takt man skulle önska för det fortsatta utbyggnadsarbetet. Den egendomligheten har som sagt statsrevisorerna påtalat, och kammaren har också att ta ställning till detta i form av en anmälan från det utskott, som behandlat statsrevisorernas berättelse.

Vad jag emellertid nu vill säga är, att om man ser på hur siffrorna för vattendomstolarnas omkostnader ökat från 1939 till nu, finner man att de 1939 var ungefär 330 000 kronor medan de nu är uppe i över en och en halv miljon kronor. En del av dessa omkostnader utjämnas med influtna

Vattendomstolarna: Avlöningar.

vattenavgifter, och kammaren har i dag bifallit eller kommer i dag att bifalla en ändring i fråga om vattenavgifternas uttagande, som kommer att minst fördubbla dem. Man har sagt att denna ökning av vattenavgiften skulle användas just för en upprustning och förstärkning av vattendomstolarna. Det är då egendomligt att man har frångått förslaget av den utredningsman, som har bearbetat frågan om vattendomstolarnas upprustning. Utredningsmannen har ansett att vattenrättsingenjörerna vid vattendomstolarna åtminstone bör vara jämställda i lönehänseende med vattenfallsverkets högre tekniska befattningshavare. Det är också egendomligt när utskottet säger, att motionärerna har begärt så litet att det inte är någonting att ta hänsyn till och att man således lika gärna kan följa Kungl. Maj:ts förslag. Vi motionärer har blygsamt nog följt vattenöverdomstolen i dess äskanden, som vi tyckte var ett minimum i detta fall, men inte ens det har utskottet velat bifalla.

Jag vill inte på något sätt nu ställa något yrkande om att man skall göra någonting annat än vad utskottet har sagt, men jag vill till protokollet ha antecknat något som jag måste beteckna som ytterst egendomligt i denna vitala fråga. Efter den hastiga utbyggnad av våra vattenfall som redan förekommit och inför de oerhört stora projekt som nu föreligger för övre Norrland och som kommer att öka landets kraftresurser, är man ändå inte beredd att offra de relativt små summor det gäller för att sätta vattendomstolarna i den beredskap, som man tycker att de borde ha. Framför allt bör man inte hädanefter komma och säga att vattendomstolarna inte kan avverka ärenden, såsom man på sökandesidan vill, och anse att detta beror på någon brist hos vattendomstolarna, när bristen i själva verket ligger hos de myndigheter — i detta fall hos riksdagen — som inte är beredd att ge vattendomstolarna tillräckligt ekono-

miskt underlag för den personalförstärkning och de anordningar kring denna personalförstärkning, som jag anser vara nödvändiga.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Då den ärade talarinnan inte ställde något yrkande skulle jag som utskottets talesman kunna inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag, men jag är angelägen om att erinra något om vad utskottet skrivit.

Tredje avdelningen, som behandlat förevarande proposition, har liksom riksdagens revisorer och andra ansett, att den fråga det här gäller är av synnerligen stor vikt. Vi har inom utskottet, som var och en kan se, knutit an till just vad riksdagens revisorer har sagt, och så tillägger vi: »Då Kungl. Maj:ts förevarande förslag torde innefatta av revisorererna efterlysta åtgärder, synes syftet med revisorerernas ifrågasvarande uttalande väsentligen ha nåtts. Utskottet förordar likväl att riksdagen i anslutning till revisorerernas uttalande understryker angelägenheten av att utvecklingen på området följes med uppmärksamhet av Kungl. Maj:t, så att förslag till ytterligare förstärkning av vattendomstolsorganisationen därest omständigheterna det påkallar framdeles underställes riksdagen.»

Vad som föreslås i propositionen innebär ju bl. a. — den ärade talarinnan snuddade vid det — att här sker en förstärkning av de båda domstolarna med tillhoppa tio tjänster, varav fem juristtjänster, en ingenjörstjänst och fyra biträdestjänster för skriv- och kontorsgöromål.

Nu har motionärerna förordat ytterligare lönetillägg för en del tjänster. Där har utskottet den meningen, att om man skulle ansett sig i stånd att gå på bifall, skulle det inte i och för sig ha vägt någonting i sammanhanget att tala om. Man skulle inte därmed ha kommit mycket längre i fråga om att tillgodose de

anspråk, som man velat tillgodose i detta sammanhang.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru SANDSTRÖM (fp):

Herr talman! Eftersom jag inte ställde något yrkande kunde det vara onödigt, att jag återkommer efter herr Åkerströms anförande.

Jag har naturligtvis den största aktning för utskottet och för att det uppmärksammat vad statsrevisorerna sagt. Utskottet anser frågan vara av mycket stor betydelse, säger herr Åkerström. Herr Åkerström anser att vi varit så blygsamma, att vårt förslag inte skulle ha inneburit någon nämnvärd förbättring. Men, herr Åkerström, om vi ser på siffrorna för innevarande budgetår för avlöningar och omkostnader för vattendomstolarna och jämför med det belopp, vartill den föreslagna förstärkningen uppgår, så finner vi, såvitt jag har räknat rätt, en ökning av sammanlagt bara mellan 20 000 och 30 000 kronor. Om vi sätter denna blygsamma summa i relation till den ökning av vattenavgifterna, vars genomförande vi nu i dag beslutar för att få mera pengar till detta ändamål, måste jag, herr Åkerström, be om ursäkt om jag säger, att om vårt äskande, som grundar sig på vattenöverdomstolens förslag, varit blygsamt, så tycker jag nog att statsutskottet också har varit synnerligen blygsamt. Det är ju klädsamt med blygsamhet, men i detta fall skulle det nog ha varit bättre, om man sett till realiteterna och vad som verkligen krävs inför de stora utbyggnadsprogram, som vi har framför oss, inte minst i Västerbotten, herr Åkerström.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Reglering av priserna på fisk.

§ 25.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, m. m.;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten m. m.; och

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1954/55.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 26.

Reglering av priserna på fisk.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 27, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1954/55 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag har icke begärt ordet i detta ärende för att på något sätt kritisera vad departementet och utskottet där föreslagit. Departementets förslag bygger ju i stort sett på en skrivelse med förslag i ärendet från jordbruksnämnden, som i sin tur bygger på det förslag, som man har kommit fram till vid diskussioner med jordbruksnämnden och jordbruksnämndens råd i fiskerifrågor, i vilket råd finns representanter för fiskare, fiskhandeln, konsumenterna och priskontrollnämnden. Jag har emellertid begärt ordet för att

Reglering av priserna på fisk.

jag i detta sammanhang vill göra några korta reflexioner.

Under de sista 15 åren har svenska fisket genomgått en storartad utveckling. Vi hade åren närmast före världskriget en produktion av fisk på mellan 115 och 120 miljoner kilogram. De sista åren har de svenska fiskarna ilandfört fångster på ungefär 200 miljoner kilogram. Det är att märka, att denna produktionsökning på bortåt 70 procent har skett med samma antal eller ett mindre antal människor sysselsatta inom fisket än tidigare. Det har således skett en högst väsentlig ökning av produktiviteten inom denna näringsgren, en ökning som knappast står andra näringsgrenar och yrkesgrupper efter och som borde observeras av dem som i tid och otid — mest i otid — pratar om önskvärdheten och nödvändigheten av att fisket rationaliseras och pratar som om fisket vore en efterbliven näringsgren. Så är ingalunda fallet.

Man har också de senaste åren kunnat påvisa en rätt skaplig stegring av konsumtionen av fisk inom landet. Enligt jordbruksnämndens preliminära beräkningar har konsumtionen av fisk de sista fyra åren stigit från 104 till 108 miljoner kilogram här i landet, således en konsumtionsstegring på ungefär fyra miljoner kilogram. Men medaljen har också en fränsida, som för fiskets del inte ser så trevlig ut. Samtidigt med att vi under de senaste fyra åren fått en konsumtionsstegring av ungefär fyra miljoner kilogram, har vår import av fisk ökat med ungefär tio miljoner kilogram. I realiteten har således konsumtionen av svenskfångad fisk under dessa fyra år icke ökat, utan den har faktiskt minskat med sex miljoner kilogram. Detta har inte skett på grund av att de svenska fiskarna inte ilandfört tillräckligt stora fångster. 1953, det sista år som har gått och som man hittills bara har preliminär statistik för, importerade vi hit till landet över 38 miljoner kilogram fisk. Samtidigt fick våra

överskottsföreningar ta hand om nära 43 miljoner kilogram fisk, som inte kunde avsättas på den svenska marknaden. Det är ingalunda så, att dessa överskott är någon sekunda vara på något vis — överskottsföreningarna tar bara emot prima vara — utan utvecklingen, i vad det gäller vår import och export av fisk, föranledes tydligtvis helt och hållet av att våra grannländer runt omkring, Tyskland, Polen, Norge och England, har byggt ut sin fiskeflotta till lika stor eller i vissa fall större kapacitet än före kriget och att det börjar bli trångt på exportmarknaderna för svenskarna såväl som för våra grannländer. Det är tydligtvis det som gör, att för vårt land, som så sent som 1948/49 hade ett plus på exporten av nära 13 miljoner kronor, d. v. s. vi exporterade fisk för nära 13 miljoner kronor mer än vi importerade för, har detta förbytts i ett minus, så att vi 1953 importerade fisk för 10 miljoner kronor mer än vi exporterade för.

Jag har velat göra dessa påpekanden här, ty jag vet, att det kommer att bli ännu större spänning härvidlag, om vi inte ser upp i tid. Våra fiskare skall inte bara konkurrera med livsmedelproducenter inom landet, när det gäller avsättningen av produkterna, de har också att vidkännas en högst väsentlig konkurrens utifrån. Man bör, synes det mig, tillse, att det stora överskottet av fisk, som har uppkommit och som uppkommer runt omkring i våra grannländer, inte slängs in i vårt land till priser, som inte är jämförliga med de priser som betalas för fisken i dessa grannländer, utan till överskottspriser, för vilka man slumpar bort den fisk, som man inte kan vinna avsättning för i det egna landet.

Med dessa få ord vill jag lägga dem det vederbör på minnet — främst herr statsrådet, som ytterst bär ansvaret — att se till att importen av fisk inte får utvecklas alltför ohämmat. Från fiskarehåll är vi väl medvetna om att vi be-

Maskineri för fartyget Skagerak.

höver importera fisk, men vi anser att denna import bör hållas i så strama tyglar, att den får omfatta endast sådan fisk som inte i tillräcklig mängd fångas av svenska fiskare, samt att den får förekomma endast vid de tillfällen, då vi inte har tillräcklig tillgång på fullgod vara inom landet.

Herr talman! Det är för att framföra dessa synpunkter jag har begärt ordet, och jag ber härmed att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställa bifölls.

§ 27.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 28, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens försöksgårdar för budgetåret 1954/55 m. m.

Utskottets hemställa bifölls.

§ 28.

Maskineri för fartyget Skagerak.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 29, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Anskaffande av framdrivningsmaskineri för undersöknings- och bevakningsfartyget Skagerak jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 5 mars 1954 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 123, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att till Anskaffande av framdrivningsmaskineri för undersöknings- och bevakningsfartyget Skagerak å riksstaten för budgetåret 1954/55 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 579 000 kronor.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade lika-

lydande motioner, nämligen I: 485 av herr *Svärd* och II: 613 av herrar *Hæggbloom* och *Nilsson* i Bästekille, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att för ändamålet anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 485 och II: 613, till Anskaffande av framdrivningsmaskineri för undersöknings- och bevakningsfartyget Skagerak å riksstaten för budgetåret 1954/55 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 579 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

a) av herr *Hæggbloom*, vilken ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag på Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 485 och II: 613, hemställa att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag ville framlägga förslag till restaurering av undersöknings- och bevakningsfartyget Skagerak;

b) av herr *Lage Svedberg*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställa föredrogs; och yttrade därvid:

Herr ELIASSON (h):

Herr talman! Med hänvisning till de synpunkter och den motivering, som finns i den föreliggande motionen och den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen av herr *Hæggbloom*, ber jag att få yrka bifall till denna reservation.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställa.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställa dels ock på bifall till den av herr *Hæggbloom* avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställa.

§ 29.

Interpellation ang. förstatligandet av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr ANDERSSON i Dunker (bf), som anförde:

Herr talman! Vid 1952 års riksdag framställde herr Jacobson i Vilhelmina en interpellation till kommunikationsministern, vari han efterlyste statsrådets inställning till ett förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna i övre Norrland. Av interpellationssvaret och statsrådets yttrande med anledning av debattinläggen framgick, att ett förstatligande av den elektriska distributionsverksamheten enligt statsrådets mening borde begränsas till områden med de särskilda förhållanden som rådde i övre Norrlands glesbygder, där det av sociala skäl kunde vara befogat. Men hur går det nu till i verkligheten? Jo, kungl. vattenfallsstyrelsen driver en intensiv verksamhet för förstatligande av elektriska distributionsföreningar inte bara i övre Norrland utan i hela den stora del av landet, där vattenfallsstyrelsen är huvudleverantör av elektrisk energi.

Enligt uppgifter som jag erhållit har styrelsen under tiden 31/12 1940—30/6 1952 övertagit inte mindre än 269 privata företag och elektriska föreningar, det allra största antalet av dessa säkerligen med sin verksamhet förlagd till mellersta och södra Sverige. Hur många sådana föreningar styrelsen övertagit sedan 30/6 1952 känner jag inte till, men jag vet att under de senaste åren har bara i mellersta Sverige övertagits ett ganska stort antal el-föreningar. Därjämte har styrelsen fört förhandlingar med ett flertal föreningar, vilka dock, när det gått, vägrat att antaga av styrelsen erbjudna villkor och i stället fortsatt som fria, självständiga föreningar.

Då någon anmärker på, att vatten-

fallsstyrelsen trots statsrådets uttalande i interpellationssvaret 1952 intensivt fortsätter sin inköpspolitik, får man det svaret, att vattenfallsstyrelsen icke önskar köpa några el-föreningar, utan gör det endast då en förening eller dess styrelse ber vattenfallsstyrelsen att ta hand om föreningen, då man anser sig ha råkat i en sådan situation att man inte längre kan på ett tillfredsställande sätt uppehålla verksamheten. Detta påstående måste dock vara i väsentliga avseenden oriktigt. Det kan med säkerhet visas i många fall, att initiativet till förhandlingar om övertagande av en förening tagits av vattenfallsstyrelsen genom någon dess tjänsteman. Denne känner till att en viss förening inte kan i allo tillgodose de ökade energibehov som uppkommit inom föreningen, varför missnöje uppstått hos en del medlemmar. Dessa har t. ex. skaffat sig ett flertal större el-motorer, skaffat el-spisar och andra värmeapparater m. m. i en omfattning, som föreningens styrelse icke kunnat förutse och som kräver kostsamma förstärkningar av föreningens ledningsnät. Då vänder sig någon eller några medlemmar i föreningen till vattenfallsstyrelsen eller någon dess tjänsteman med sina klagomål. I stället för att då ge föreningen råd och hjälp hur den själv skall klara upp sina problem erbjuder sig vattenfallsstyrelsen att köpa föreningen och därmed befria föreningens styrelse från alla bekymmer. Om då föreningen inte omedelbart är villig att sälja, använder vattenfallsstyrelsen ofta övertalningsmetoder, som är minst sagt anmärkningsvärda. En beräkning göres över kostnaderna för nödvändiga förstärkningsåtgärder på föreningens ledningsnät, som framlägges för styrelsen. Den är ofta ägnad att avskräcka distributionsföreningens styrelse och medlemmar. Styrelsen frågar sig: Hur skall vi klara detta? Vi har ju inga pengar, och inga kan vi få låna — det blir ju omöjligt för oss att fortsätta. Sedan blir det fråga om vad vattenfallsstyrelsen

Interpellation ang. förstatligandet av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

vill betala för föreningens anläggningar. Besked lämnas att dessa inte är så mycket värda, då det kostar så mycket att rusta upp dem.

Jag skall här lämna ett exempel, där vattenfallsstyrelsen betalat 8 000 kronor för en förenings anläggningar, vilka vid senare företagen opartisk värdering visat sig vara värda 60 000 kronor. För samma förening hade vattenfallsstyrelsens ingenjörer förklarat, att för en nödvändig förstärkning och utbyggnad av ledningsnätet skulle behövas 80 000 kronor redan första året. Den nyss nämnde sakkunnige värderingsmannen beräknade motsvarande kostnad till bara 8 000 kronor under första året, och under den närmaste 20-årsperioden en total upprustnings- och tillbyggnads-kostnad av 35 000 kronor.

Ingen kan förvåna sig över att man ställer sig undrande inför sådana metoder, tillämpade av ett statligt ämbetsverk.

Den förening jag här talat om var en relativt liten förening, men den hade de bästa förutsättningar att fortsätta sin verksamhet och bli ett gott ekonomiskt företag, då den inom sitt område hade en växande tätort och i förhållande till föreningens storlek korta ledningar.

När vattenfallsstyrelsen, som ej sällan är fallet, ger sig på större föreningar får den ofta bakslag, då dessa förenings styrelser i regel har större möjligheter att bedöma såväl värdet av de egna anläggningarna som kostnaderna för deras upprustning. Som sådant exempel kan nämnas en förening i Mellansverige, där vattenfallsstyrelsens anbud var 200 000 kronor, men där av föreningens styrelse företagen sakkunnig värdering kom till ett värde av 1 040 000 kronor, varför vattenfallsstyrelsens anbud självfallet avlogs.

Kungl. vattenfallsstyrelsen har gjort ett mycket förtjänstfullt arbete när det gäller landsbygdens elektrifiering, det

erkännandet skall utan vidare ges. Det är även vattenfallsstyrelsen som tagit initiativ till bildandet av de flesta el-distributionsföreningarna och därmed erkänt dem vara lämpliga organ för sådan verksamhet.

Vattenfallsstyrelsen framhåller även, att den gratis lämnar föreningarna god teknisk och ekonomisk rådgivning. Denna rådgivning synes dock inte ha skötts tillfredsställande, då så många föreningar råkat i ekonomiskt trångmål. Det synes därför erforderligt att denna rådgivningsverksamhet blir effektivare och mer än hittills inriktad på att göra föreningarna till inte bara tekniskt utan även ekonomiskt välskötta företag och framför allt att rådgivningen blir objektiv.

Med hänvisning till vad jag här anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1) Är det efter direktiv från herr statsrådet eller med herr statsrådets goda minne som kungl. vattenfallsstyrelsen driver en omfattande verksamhet för förstatligande av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, även i andra områden inom landet än övre Norrland?

2) Om så ej är fallet, är herr statsrådet beredd att vidta snabba åtgärder för att hindra kungl. vattenfallsstyrelsens fortsatta inköpsverksamhet beträffande elektriska distributionsföretag på landsbygden, då så ej av sociala skäl kan anses ofrånkomligt?

3) Är herr statsrådet beredd medverka till att den av vattenfallsstyrelsen drivna rådgivningsverksamheten blir mer effektiv än hittills och mer inriktad på att göra föreningarna till inte endast tekniskt utan även ekonomiskt välskötta företag?

4) Anser herr statsrådet att inköpsmetoder av det slag som jag här givit exempel på är förenliga med en objek-

Interpellation ang. förstatligandet av de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, m. m.

tiv och saklig rådgivningsverksamhet av ett statligt ämbetsverk?

Denna anhållan bordlades.

§ 30.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till statens biografbyrå m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av ordningsstatspolisen m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens polisskola för budgetåret 1954/55 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till vissa ersättningar åt befattningshavare vid polisväsendet m. m.;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacementen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 118, i anledning av väckt motion om avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat;

nr 119, i anledning av väckt motion om förbättrade pensionsförmåner för vissa sjömän; och

nr 120, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 50, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i kommunal-skattelagen med anledning av de vidtagna ändringarna i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående debitering och uppbörd av sjukförsäkringsavgifter, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en den 31 mars 1954 avslutad överenskommelse mellan Sverige och Japan angående skydd av rättigheter på den industriella äganderättens område, vilka berörts av det andra världskriget, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om moderskapshjälp m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning;

nr 34, i anledning av väckta motioner om undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkring- en; och

nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261), dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 30, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser kronoegendomen Kolstad 1I, 2I och 3I i Mjölby stad.

§ 31.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändringar i lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse, m. m.; och

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillämpning å Stockholms stad av vissa bestämmelser i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) och lagen den 18 december 1953 (nr 754) om införande av kommunallagen;

från statsutskottet:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.; samt

från bevillningsutskottet:

nr 224, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i förordningen om nöjesskatt;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående temporärt undantag från bestämmelserna i 16 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin, m. m.; och

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogs-vårdsavgiften för år 1954 skall utgå.

§ 32.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 13.52.

In fidem
Gunnar Britth.